

Fodor József

**Egy Plánta énekei
és más versek**

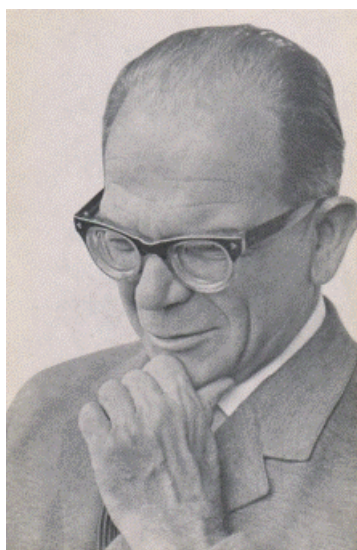
TARTALOM

RITKULÓ NAPTÁR

BOLDOG ÖSSZEVISSZASÁG
KÉNYTELEN SZÁMADÁS
ZÖLDELLJETEK, NÖVÉNYEK
PETŐFIVEL, AZ ALFÖLDÖN
VÉN HAJÓ
BÁTORÍTÓ
MICHELANGELO SÍRJÁNÁL
GALILEI
PALAZZO VECCHIO
BARÁTOK HALÁLÁRA
FORRÓ NYÁR VÉGÉN
PÉLDÁUL
ALKOTMÁNY-ÜNNEP
A MUNKA DICSÉRETE
KÖLTŐ ÉS MAGÁNY
KÉT EMBER, EGYÜTT...
SZEPTEMBER
HETVENÖT
ILONDAI BALLADA
PÁRBESZÉD
ÉLET JÓÍZEI
„KÖLTŐ”
PAPÍR ELŐTT
A NAGY JÁTÉK
VÉRTANÚSÁGOK
BARÁTKOZÁSOK
SÓHAJTÁS EGY FA ALATT
AZ ÉLET DOLGAI
RITKULÓ NAPTÁR
IJSZTÓ

EGY PLÁNTA ÉNEKEI

BEVEZETŐ FODOR JÓZSEF (1898-1973) KÖLTÉSZETÉHEZ ÉS ÍRÓI MUNKÁSSÁGÁHOZ

„Mit hittem, mind másra szálljon
Ím, itt minden egy furcsa tömbben,
Ilyen sok volt, - még ha több nem -
Vegyétek vissza mind, amim volt
Vegyétek vissza íme tőlem
Mindent, ami birtokom volt -
Álomban és levegőben.”

(Testamentum)

1923 június 29-én „Az Est” c. lapban **Mikes Lajos** szerkesztő új költőt avat:

„**ÚJ MAGYAR KÖLTŐ:** (Fodor József versei).

Mikor lapunk tárcá- és versrovatát megindítottuk, ígéretet tettünk, hogy a régi, bevált írói nevek szerepeltetése mellett gondunk lesz az új tehetségekre is.

Jól tudjuk, hogy irodalmunk fejlődésének legújabb korszaka igen gazdag ilyen tehetségekben. Vihar után erősebb az erdőn a virágillat, az ocsudó természet boldogan piheg fel. A háborúk és forradalmak által megtépett magyarság lelkének új és élő felpihegését legerőteljesebben a fiatal tehetségek hirdetik. Megszólaltatásuk tehát nem csupán az irodalmi folytonosság szolgálata, hanem több annál, nemzeti kötelesség és szükségszerűség.

Ezt a büszkén vállalt feladatot és kötelességet törlesztjük most, mikor egy új költő verseit bocsátjuk az olvasók elé. Azt hisszük, a törlesztés a legnemesebb aranyvalutában történik. A tehetség, melynek utat nyitunk, a legkincsebb magyar tehetségek egyikének ígérkezik. Az az alig huszonnégyéves fiatalember, nagyilondai és girolti Fodor József, aki most, a mi lapunkban jut először szóhoz, ősi székely erők lüktetését hozza az új irodalom vérkeringésébe. Fodor József székely menekült, akinek verseiben művészetté váltan él a hazai föld íze és lelke: a Hargita rőt erdőzúgása, az Olt ezüst bánata.

Erő, dús fantázia, fojtott hevű nagy szenvedély, a természeti képek ritka mélységű átélése jellemzik az új költő minden sorát. Csupa olyan tulajdonság, melyek egy csapásra lírikusaink első sorába emelik ezt a kezdő költőt. Versein mindenki észre fogja venni, hogy Ady-tanítvány, de a szó legnemesebb értelmében az. Nem üres utánzó, hanem lélek szerint való rokon, aki a nagy elődtől szinte családi vagyont örököl át.

Fodor József Ady-tanítvány, de új vonások gazdagsága teszi egyénivé. Valami sajátosság, barokk pompa és zsúfoltság jelentkezik benne, melynek ő az első magyar képviselője. Nem könnyű költő, egy-egy verse máris súlyos olvasmány, komplikált, de nagyszerű muzsika. Fogatkozásai kétségtelenül vannak, nem egy helyütt darabos és egyenetlen, egy-egy strófájára kiülnek a növésben levő fiatal szervezet sutaságai.

Azonban így is kincs, amit ad s mi büszkén és örömmel adjuk tovább, mint irodalmi akciónk egyik legszebb eredményét. Ez a kincs még csiszolódni fog, csiszolódnia is kell s boldogok vagyunk, hogy ennek főfeltételét, a közönséggel való érintkezést, mi tettük lehetővé az új magyar tehetség számára. Tárca- és versrovatunk napról-napra növekvő sikerét, a magyar irodalomnak lapjainkon át való reneszánszát mi sem hirdeti jobban, mint hogy a magyar kultúra tárházát máris olyan kivételes értékkel gyarapíthatjuk, mely legelőször a mi hasábjainkon lép a homályból a nyilvánosság éltető fényébe. Fodor Józsefet, akinek soha egyetlen sora nem jelent meg nyomtatásban, mi fedeztük fel s ezt a felfedezést és tárca- és versrovatunk eddig nagy sikerei közt is a legelső helyek egyikére iktatjuk.

*És most hadd szóljanak magukért a Fodor József versei.” - Hét verse kíséretében **Tóth Árpád** mutatta be az új költőt a fenti sorokkal. - A nyitó vers a Mágus volt (A Lihegő erdőnek is a nyitó verse.)*

Másnap már az Est-lapok segédszerkesztője volt az addig ismeretlen fiatal költő, s hirtelen bekerült a huszas évek irodalmi életének forgatagába:

Megjelent kötetei:

1927: megjelenik első verseskötete, a Lihegő erdő. (Athenaeum)

1931: Falevelekre írd. (magánkiadás)

1935: Utóhang. (magánkiadás)

1938: Összhang nélkül. (Athenaeum, IGE)

1940: Jelenések évei. (Almanach)

1922-1942 Összes versei. (Singer és Wolfner kiadása). Ajánlás: „Mikes Lajos szellemének”. Kézzel írott, eredeti előszó: „E kötetben, néhány versem kihagyásával, öt könyvem anyagát gyűjtöttem össze, néhány, még kötetben meg nem jelent írással megtoldva (39 vers, „Új versek”). A versekben, igen sok helyen szavakat, sorokat változtattam, ennél fogva írásaim végleges szövegére nézve ez a könyv irányadó.”

1942-44: versek mellett publicisztikai tevékenysége dominál, bátran küzd a fajelmélet hívei ellen. A ma antifasisztának nevezhető publicisztikai tevékenységéből az író később válogatást készített (52 írás), amelyet azonban haláláig nem tudott kiadatni („Toll és bot”, később „Magyarság iskolája” címmel). Sőt, ez a cikk-gyűjtemény máig kiadatlan. (2010).

1945: Mérlegen. (Új Idők irodalmi intézet). Versek 1942-45.

1947: Az ember és a hang. (Singer és Wolfner). Versek 1945-47.

1949: Boldog zendülés. (Athenaeum). Versek 1947-49.

1945-49: az Új Idők szerkesztője; a lapot végül is telefonon tiltották be. Ettől kezdve 1956 tavaszáig az író szilenciumra ítélik.

1950-55 össze: a „hallgatás évei” alatt íróasztalfiókjának ír verseket, amelyek majd 1958-ban látnak napvilágot; lefordít két Shakespeare darabot: „Tévedések vígjátéka” és „Sok hűhó semmiért”; továbbá ír két színművet, amelyek sem kiadásra, sem előadásra nem kerültek napjainkig (2010): „Zrínyi” (Történeti tragédia 5 felvonásban, történik 1664-ben), és „A végső szín” (tragikomédia Katona Józsefről 3 felvonásban, történik 1819-ben), továbbá lefordítja Dickens: Dombey és fia c. regényét. Az Idők útján-hoz csatolt és 1951-ben írt nagy költeménye „dialógusokban és kórusokban”, „A tékoai pásztor” is kiemelten ide kívánczik, (oratórium-szerűen előadható volna). Nyomtatásban csak ez az utóbbi jelent meg az Idők útján c. verskötet végén.

1957: Kossuth-díjat kap Szabó Lőrincsel, Németh Lászlóval, Heltai Jenővel egyidőben.

1957: „Jelenések évei”. Válogatott versek, 1922-1949. (Magvető) Vajda Endre 18 oldalas, a költő egész munkásságát értékelő „Bevezető”-jével.

1958: Idők útján. (Szépirodalmi). E verskötetben az 1950 óta írt versei szerepelnek.

1960: Országutak énekei. (Szépirodalmi). Versek 1958-59.

1961: A történelem sodrában. (Válogatott cikkeinek gyűjteménye, amelybe azonban az 1939-44 között írt antifasiszta publicisztikájának felvételét nem vállalták).

1962: Az emberség tanúja. (Szépirodalmi). Versek 1960-61.

1963: Szertelen ünnep. Válogatott versek, 1923-1962. (Szépirodalmi)

1964: Emlékek a hőskorszakból. (Önéletleírásának I. kötete., Magvető, 1964)

1965: Magam nyomában (Szépirodalmi). Versek 1962-64.

1966: Énekek napközben. (Szépirodalmi). Versek 1964-65.

1968: Teremtő nyugtalanság. (Szépirodalmi). Versek 1965-67.

1969: Emberek és állomások. (Önéletleírásának II. kötete, Szépirodalmi, 1969)

1971: Nagy szelekben. (Szépirodalmi). Versek 1967-1970.

1972: Felkavart világ. (Szépirodalmi). Két önéletleírásának és irodalmi visszaemlékezéseinek összevont és átdolgozott kötete, 1972 (Ennek szövegét tekintette véglegesnek).

1973: Végtelen menet. (Szépirodalmi). Versek 1970-72.

1974: Egy Plánta énekei és más versek. (Szépirodalmi). (Az utolsó verseskötet, amelynek a költő már csak a korrektúráját láthatta.)

1975: Egy költészet története. (Lírai számadás prózában saját költészetéről). Kéziratban maradt fent a költő halála után, özvegye rendezte sajtó alá.)

Két szűkebb válogatás jelent meg még Antal Gábor gondozásában az író halála után:

1978: Tarts még, ragyogás. (Szépirodalmi).

1985: Élet jóízai. (Szépirodalmi).

Antal Gábor irodalomtörténész 1976-ban az Arcok és vallomások c. sorozatban könyvet írt Fodor József életútjáról „Fodor József alkotásai és vallomásai tükrében” címmel. (337 oldal). Szépirodalmi Könyvkiadó.

Életrajzi adatok

Fodor József 1898 ápr. 22-én született Nagyilondán (Erdély, Szolnok-Doboka vármegye). Édesanyja Betzkay Polyxena, apja girolti Fodor Lőrinc.

Háromszor nősült. (Mayer Ilus, Donáth Klára, élete utolsó tizenkét évében Sikó Zsuzsa). Évekig segítő barátnője: Moiret Margit. Gyermeke soha nem volt.

1973 október 7-én halt meg Budapesten, az Orsz. Kardiológiai Intézetben.

A Farkasréti temetőben nyugszik. Sírhelye 7/2 - 1 - 21/22. Síremléke (az író bronz mell-szobra) Marton István szobrászművész alkotása. A szobor hátoldalán egy versidézet: „Minden indulat csak átok / Ha nem láttok, újra láttok, / S útlan - még élő - szívemhez, / Meglátjátok majd, ha nem lesz.” („Utánam”, F. J.)

RITKULÓ NAPTÁR

BOLDOG ÖSSZEVISSZASÁG

Június boldog összeviSSzasága!
Hang, illat, fény zenebonája: nyár.
Színt színre fest; zöld fű-pompán a sárga,
És pirosat vérként buggyantva tár.

Mint láva bomlik sistergő virágba,
Csillagzik tömjént fönn a rózsaszár;
Csüngő, nehéz fővel lépsz udvarába,
Mint ki ópiummal szédítve jár.

S míg illat-fény-káncántól füll fejed, teng,
S minden érzéked víg-kábulva fetreng,
S duruzsol száz szem, hő, vágy: - Szédítő! -

Gyönyörű hónap! Jött, s megy futva máris,
Óh megy, elszáll gyorsan, mint majd a nyár is!
Csak derülj, élj, tégy, míg van még idő.

KÉNYTELEN SZÁMADÁS

Túl sokhoz van itt vélt közöd, mi ferde,
Vagy éppen rossz: jobb volna tán nyugodnod,
Mint lesni, vénen, bőszen, mi van itt-ott,
S azon dühödni, mit tesz annyi kerge;

Mert ha elkezdenéd, bizony, nevetve
S bögyve lehetne bőven iszonyodnod
A múlton, máig, a még le se forgott
Történelmen át! Hát csak jól ügyelj te!

Lásd be: szavaddal hiába riasztasz -
Óvd meg hát elméd, a még eddig épet,
Hisz avval, hogy magad őrlöngve téped,
Nem változtat semmit a dolgon itt az -

Sőt pöffed a rossz, mégjobban virítva,
Hacsak mennykövel tölt szókkal nem írhatasz:
Hogy reszkessen az ordinaré kis gaz -
S a nagy, ki bolygónkat vérbe borítja.

ZÖLDELLJETEK, NÖVÉNYEK

ZöldelljeteK, növények, fedjeteK be
Mindent, amit a tegnap itt hagyott,
Gazt és lomot - s hintsetek el helyette
Bíbor, arany s hó virág-csillagot;

S még ott is, hol kiélt, únt régi termés
Iszonyít, mint rút kísérteti váz,
Nőjön virág s virág, míg benne elvész,
Mi volt, s friss kél helyén, száz s újra száz.

Növények, virágok, ím, mind újulnak!
El, hulladék, nyomorult ronda foltok,
Emléke is vesszen sok-szenNyű múltnak!

Már a fényes vizek nyílt torka boldog,
Hogy börtönük tűnt és csúf téli-gond-nyom.
(Hogy táncolt, mint vonult le mind a dombon!)

PETŐFIVEL, AZ ALFÖLDÖN

Vágtat utam, kékségbe, zöldbe veszve, -
Kékbe, a tél-gőzt épp lemosdva még,
És zöldbe, min még születése frisse, -
S ahol megyek, mily ismert név, vidék,

S belsőséges öröm, belélegezve,
Mert téged lehel mind e messziség,
S veled-találkozásom csuda perce
E lágy, gyors szél-csóK, mely arcomon ég.

Hol most futok, lábad tán erre lépett
(Fejedben láz, álom-határtalanság),
Ahogy mentél, láthattalak ma téged,

Itt a nagy Alföldön, délben (az ország
Ünnepelt épp), a percig s ama földig,
Hol az órák csillag-utad betöltik.

VÉN HAJÓ

Rosszaság és butaság:
Volt hozzájuk szavam,
S láttam, csak megy a világ
S vád, düh haszontalan.
Kiről azt se tudtam én,
Hogy él s hol sündörög,
Fickánd művem tetején
Vén csont s lator kölyök.

Teheti, ez itt van, él!
Próbált sok rettenet,
S álltam - szerény vagy kevély -
Sunyi jók s rossz felett.
Ki azt hitte, szíven üt,
Árnyékomra ütött;
Hogy óvjak hitet, derűt,
Láttam elég időt! -
Vén hajó vizeiben,
Kötélzete zilált,
De zászlója büszke-fenn,
Még rést baj nem talált.
Fényt látott szép réveken,
Száz jót, míg ottan állt -
S mély-végteleneiben
Látta a rém-halált.

BÁTORÍTÓ

Erkölcstől, emberségtől messze tért sok,
Utad köztük futod,
Olykor szót is emeltél (volt miért ok)
És ügyed elbukott.
Morzsolnád hát magad? Áll a világ, áll,
És sok gazember is
Megkapja mind jutalmát, bárhogya ágál -
(Lassan már hiszem is).
Nyög még elég - s higgyük - hiába minden
Álság, szócsavarás,
Ilyenekért nem emészttem magam: nem
Vagyok én messiás.
Ki hitvány, kapja is meg, rá ha nyílt mód,
Érte nem fáj fejem.
De hogy hová tart a világ már itt-ott,
Ámul még, sír szemem.
Síró férfiúnál siralmasabbat
Ritkán ha láttam én!
Mondják, az „hős”, ki kapja a nagyobb -
S ki állja, az legény.
Álltam én is, míg pofozott a rothadt,
Sivár és buta kény:
S hogy döntsem a végén, míg rogy, a rosszat,
Már megtanultam én.

MICHELANGELO SÍRJÁNÁL

Óh arc, már oly ismert! E nem is emberi
Művek, szenvedések vihara szántott,
Mit láttat itt e sír: s egy több, mint nagy művel teli
Lét után egy hős, szent ember-nyomoruságot!

Mert írószer, ecset, márvány-vésője hulltán
Egy ekkora szellemből mi maradt?
E szemkápráztató játék csak, (s földi múltán
Túl) egy lehetetlent vívott s idedőlt akarát?

E csontok és a por: mögötte oly művekkel,
Hogy már az emberben szent rettenet kel
Bús bomlásban látni így valakit,

Kihez egy volna méltó csak, - isteni szellem! -
Hogy valahol folytatva remekeljen,
Mint már valót, világot alakít.

Firenze, Santa Croce

GALILEI

Ember, megállj! Hol jársz, Galilei
Fekszik alant, mint kőbe írva ott, -
Ballagó lábadat mint emeli
Valami, míg lépsz itt, nem is tudod.

De hirtelen mint bűvöletben állsz,
Mint kire a helynek szelleme ül,
S nevet suddatsz, mely titkot magyaráz,
S hogy itt vagy, szíved ünnepel, örül.

Világ-mozgató nagy Galilei!
Hát itt pihensz! Óh név, súllyal teli,
Hogy csak kimondva, torkod elszorul!

Itt néz szembe a végtelennel, itt! -
Kit szomszár titkát kísértetni vitt,
Márvány őrzi halhatatlan rabul.

Firenze, Santa Croce

PALAZZO VECCHIO

Még Dante kezdte, s nem érte meg itt
Építését. Fejed hátraszegül,
Hogy tetejét lásd, mely képtelenig
Mered égnek - s bámulsz értetlenül;

S kérded, mily csuda e nyúlánk torony,
Mely, mint roppant virágnýél, szélesül
Pártaszerű erődde: Hatalom
Képe, hol szépség és nagyság vegyül.
S csak állsz ott, s fölfelé meredve, mérni
Próbálnád, míg megerőltetve éri
Látásod még: majd elbillen hanyatt
A címernél fönn, fönn, mely le se látszik,
S ahonnan - egy elképzelt zuhanásig
Csak szemmel is - elfog az iszonyat.

Firenze

BARÁTOK HALÁLÁRA

Nap nem húny, hogy kedveseinkből
Ne hullna ismét valaki!
Hány nálunk ifjabb egyre mint dől,
Vad sors-kegy még itt állani!
Állni a sokszor tűrhetetlent,
Mit hoz reánk a rossz világ. -
Barátokból egy újra elment,
Hívd bár az örökléten át.
Hívhatod, nem jön vissza ő már,
Porladjon bár a nap, idő,
S véget érjen a végtelen bár:
Ki elment, vissza sose jó.
A Semmi partján ülnek ők mind,
Gondtalan, gyötrődéstelen,
S mint elmúlt földi rémálom int
A háborúk s a félelem.

FORRÓ NYÁR VÉGÉN

Fáradt vagy, fáradt. Földre mállanak
A levelek s lenn elnyúlnak puhán,
S a mélybe csöndesen sóvárganak
A csontok, irgalmatlan lét után.
Pihenni vágy, ki élt, tett; odabenn
Titokban el-elejtí belsejét,
Úgy, hogy ne lássák. Mert szemérmesen
Csügged, ki küzdött, s fáj, hogy fut a lét.
A Nap megáll az ég-tetőn amott,
Mint aki még búcsúzva bólogat.
Csúnyák voltak, vagy szépek: meghatott, -
S megáldja az elzajlott harcokat.

PÉLDÁUL

Vonz a képzelődés. - Például itten,
Hogy (túl ama háztömbön) magasan,
Felém intő lámpa mögött, amott fenn
Ki ül magában? Ott valaki van:

Talán egy Shakespeare! Így játszom magamban
Egy-egy Nagy fényén csüggve csöndesen,
Elképzelvén, mint ül (s ír) rejtve, ottan.
Fel-felnézve rá, irigyen lesem,

Kit ily csönd véd. Mert elképzelni jobbat
Hogy is lehetne, mint ki nyugton oldhat
Nagy feladatot tán, ily kicsi zúgban;

S mondja valaki majd, egy azutánban
(Míg késői fürkész csaptat nyomában):
- Itt élt, szomszéd volt. Hogy ki, sose tudtam.

ALKOTMÁNY-ÜNNEP

Mint gondos végrehajtó, ejt el az ősz
Már itt-ott piros és sárga lombokat -
Foglalóul, hogy már az övé az év
Másik fele; így küld jelet, sokat.

Alkotmányt ünnepel, s még szép az év,
Játszik a lét, mint önfeledt gyerek,
S még csupa dal, zene: s mint fát a szín,
Az éj ölet örömtűz festi meg.

Megtörhetetlen az Ember! Tánc, zene zeng,
Míg küldi már az ősz intéseit, -
De mélyebb az ünnep hite - és, hogy a jog
S szabadság írott szava győz csak itt.

A MUNKA DICSÉRETE

Míly ünnep nekem: az ünnep után! Itt
Róván betűim a csöndes napon,
S mint felölti a lét szokott ruháit,
A munka halk zsongását hallgatom.

Az ünnep száll, külsőségekkel ámit -
S már a régi keretben folytatom.
Dísz az ünnep, a többi közt világít!
Mi fenntart: a teremő szorgalom.

Legszebb, mikor kezdjük, újult erővel,
Mint a nap velünk együtt tündököl fel
Pazar gyémántként szórva fényeit

Boldog pihenéstől: óh ez az ünnep,
Az alkotás! Erőnk napjai tűnnek, -
S mi vár! - A munka nagy, a nap rövid.

KÖLTŐ ÉS MAGÁNY

Nézzétek el a költőnek, szegénynek,
Ha néha rossz, mert vágyná a magányt,
S zord, ha zavarják: lelke belsejének
Hangját lesvén, vert, űzött vad gyanánt.

Mert lármások itt s önfeledten élnek,
Kiket inkább a zaj hiánya bánt,
S kiknek csak az szép, ha őrvöng az ének
S hitvány dalból nyelnek bármily silányt.

Bocsássatok meg, ha van holmi rejtek,
Bármi, hogy ettől is fosztatni retteg:
A nyomorult lármák közt, merre fut,
És néha rossz is így: legmaga lelkét,
Csöndjét védvén, hol ő - s a vers - lehet még!
Ennyi tán szegény költőnek kijut!

KÉT EMBER, EGYÜTT...

Mint kiket hirtelen nagy árba dobtak,
Amelynek partja nincs, se hossza, vége,
S honnan nem látni, csak a pusztá égre,
S egy váratlan katlan les, torkolatnak -

Ez életünk: s mi már jön, annyi az csak,
Mint a semmi. (Mondják: aztán a béke,
Vagy menny s pokol.) Ki onnan visszatérne,
Nincs. És ez vége az egy-közös-útnak.

Ez minden? (S mit sug tán a hit, ha néha nem szűk.)
Ez létünk - s egymásnak amivé tesszük! -
Gondolj rá, ha rossz vagy! Egy perc, vagy egy se,

S elveszthetsz valakit: s száz s száz világot
Bejárhatsz már aztán, s a dúlva bántott
Nem nyújt módot rá, hogy szód megkövesse.

SZEPTEMBER

Már a nap-szítt fű mély smaragdja sárgáll,
Múlt a gyöngéd-nyílású április,
Melyre oly vágyva gondolok, hogy árny már,
Mintha mi szép, tűnt volna avval is -

S mi oly közel még ahhoz, ami csak volt,
Az ifjúsághoz! (Pár hónapja bár,
Hogy érthetetlen loppal elbarangolt
Az ég-mezőn s vele a szőke nyár.)

S már minden nap számít; egy perc se rebben,
S mélyebb s más minden, lábam merre lép, -
Megfoghatatlan más valaki lettem,
S másképp van minden, mindenféleképp.

Pedig mi történt, mért oly sokba venni,
Hogy elkoptak itt a rét díszei? -
S múlás, évforduló, pár légi semmi,
Hogy tudhat engem megrendíteni?

HETVENÖT

Hetvenötödik köre int a napnak,
Hogy sorsom e zord partra kidobott -
S megkezdődött vándorlásom. Gond és robot
S egy vad világ rémségei fogadtak;

S a naptól, hogy létem itt megtapadt, vak
Eszmélésem szirtjén: kis jót kapott;
Egek dörögtek folyton s vér-habot
Túrt a háború. Csuda, kik maradtak!

S ez így ment és megy, míg nap napra rebben -
S már derűsen nézem (s halk rettenetben),
S láthatlan szárnyon surrannak az évek.

Barátaim, ott túl, már egyre többen,
(Az élők közt itt botlón, mint a részeg)
Mind közelebbről nézek tifeledek.

ILONDAI BALLADA

A kék forrás ott volt a hegyben,
Keskeny csövön csurgott alá,
Saját színébe vonva medrét;
Nem is folyt az tán sehová,
Mint egy-helyben, forrott, sötétlett
S hideg volt tőle ott, hideg,
Gőzétől gomolygott a katlan,
Kit hő dúlt, benn fagy vette meg.

„A pap kútja” - eképp nevezték,
Mondják, benne szellem lakott;
Valamikor idők előin
Átok ért egy gonosz papot,
Mint e föld gazdája a néptől
Elzárta a kút vizeit:
Büntetése, hogy benne lakjon,
S ha baj jön, majd kísértsen itt.

Egyszer ott dolgoztunk a hegyben,
Kaszálás-idő járta épp,
(Egy nagy szent nevenapja volt, mit
Templomban nem ült meg a nép): -
És éjfélkor zendült az erdő,
Halálra vált állat, növény,
Ki fenn volt, hánysa a keresztet,
És a kútból feljött a Rém.

S egy vén szólalt most: büntetés ez!
Ma van éppen Pántyilimon:
Munkát tilt a nagy szent e napja,
Jaj annak, ki tesz e napon! -
És ím az égből tüzek estek,
Dörgött s lángolt minden kazal,
Nem egy, ki látta, mint a bösz szent
Sürgött ott villámaival.

S az orkán nőtt, merre a szem járt,
Repült minden s éj lett, sötét
A felhőktől, mint szállt a széna
S egy perc alatt tűnt szerteszét!
Rémületes fénylés s dőrej közt
A vég kísértett, szörnyű gond: -
Hogy rendbe legyen majd a szénám,
Féltem soká Pántyilimont.

PÁRBESZÉD

Mi mind ebbe az Énbe zárva!
Ítt bennem mily titok, titok?
- Döngess: nem lesz soha kitárva,
Magamba zárva rab vagyok. -
- Ki van ott bent? Szólj valahára!
- Én, én! - Jobban! Szód mint dadog!
Te bent, én kint. Két árva, árva.
- Ki vagy? - szólj jobban! - Nem tudok.

Mellem megragadom: hogy érjek
Jobban hozzád? Jobban, az Én-nek
Falán át? Semmi sem megfogható!

Mit rejtessz, tudsz? Csak annyit adnál,
Mi több a döngő húsfalaknál.
Én: kint, s te bent. Mindentudó!

ÉLET JÓÍZEI

Élet jóízei, tán tova vagytok?
Hol van az édes éhség? Még terít
Az élet asztalt: s hol marad a volt vágy
Arra, s kívánni roppant ízeid?

Oly nagy e gazdagság, oly nagy az élet;
Mintha még most kóstolnám étkeít,
Oly friss számomra sok minden, pedig már
Bőven éltem: s még várok, lesek itt.

Telhetetlen az ember, mint a gyermek,
S mindenén túl még a kíváncsiság!
Bármi volt is: most jön talán a legszebb
Szókban, jókban, mit hoz még a világ?

„KÖLTŐ”

Falamon sárga, vén lap, mely szerint
Pályám akkor, mint a „nap hőse”, kezdtem,
És a szelíd Tóth Árpád írt *Az Est*-ben
Az „új költő”-ről. Még látom, mint hunyorint,

Hogy álljam majd bátran, mert, mely előttem,
A pálya buktatásos és nehéz.
Hányszor is fogta, mint még intve néz,
A lelket bennem! Ötven éve, ötven!

Kilencszázhuszonhárom Péter és Pál
Napján lettem „költő” hivatalos
Címzés szerint. - Mindig valami rossz

Mellékízt éreztem e szóban: mint ki tréfál -
Tűnt nekem ez a címzés. Hordom így hát
Mint a nem ártalmas bolond egy furcsa stigmát.

PAPÍR ELŐTT

Kis ceruzám, mi jön? Hová viszel ma,
E kikötőtlen papír tengerén?
Min túl Odüsszeusz tengere tátong -
S tán a legszörnyebb szörny most jön felém:

A hallgatás. - Jó pilótám, vezess még,
Itt állok égen-földön egyedül,
Csak tőled várok mindent, s ha te elhagysz,
Utam megáll, életem elmerül.

Kegyes Múza, vidd kalandos hajóm még,
(Régi a név, „hajó” is elcsepült),
Hadd szálljak még, mint rég, szántsam tovább is
A képzeletbeli, vizetlen úrt.
Csak így tudok élni, ha képzeletben
Átélnék valót s ezer csudát,
Míg ceruzám papirom szántva rebben
A mán s álmodott világokon át.

A NAGY JÁTÉK

Élők ti, tűrjétek meg; úgy csináltam,
Hogy sok nem jó. Megvallva, mint rideg tényt,
Nem voltam olyan, mint kell, a világban -
Mindent úgy tettem könnyed játékosként.

De az élet komoly, súlyos a köznap,
S úgy visszük itt, komor-rettenetesképp -
És minden iszonyú nagy-képet ölt s kap,
S mi van: száz muszáj, gond, zord kötelesség.

Én játszottam sokszor és sose vettem
Vad-komolyan az életet! S mi is lehetne,
Miben felváltva élet és halál van,

S mi öröm és rossz is - csak közbevetve: -
Mit fönn ki nézne, mint egy égi várban,
Nem bírná, hogy ne sírna, vagy nevetne.

VÉRTANÚSÁGOK

Óh emberiség annyi szenvedése!
Mikor kerül oly sok rossz számvetésre?
(S min múlt: pár emberen
S jóktól a türelem,
Pár jó balsorsa s tán vég-szívverése!) -
Hogy bántott sok, nem vertem vissza mégse.

Hóhérolt, dúlt hány s (még dicsben!) megúszták -
S nem azért bántott mégsem szomorúság;
De: hullván ennyien,
Kell még hős türelem -
S míg - megtorlatlanok - a sírt alusszák,
Kell, e vad földön, kell még vértanúság.

BARÁTKOZÁSOK

A népek egymást látogatják,
Barátkoznak vezéreik,
S ha a szép kezdést óva tartják,
Egy új élet reménye nyit.

Az emberben hátrál az ördög,
(Iszonyú volt az a világ!) -
Ám a jobbnak csillaga feljött
S örülünk. (Milyen ritkaság!)

De sokhelyütt még dúl a fegyver
S a bosszú, véres mámorú,
Így oldást soha semmi nem nyer,
Háborút szül a háború.

Él itt szebb útja a nagyoknak,
Erőnek, mely békét teremt!
Nyugtatni, akik nem nyugodnak,
Hogy legyen itten végre rend.

S legyen végre tisztas a fegyver,
Nemcsak mely öl, megsemmisít,
De (mely a még vadnak) erővel
Fékezi bőszt ösztöneit.

SÓHAJTÁS EGY FA ALATT

Néha halk, lágy vággyal nézem a földet
Egy-egy szép lombos fa alatt -
Milyen pihenés lehet ott
Mélyen-mélyen alatt,
S az élet milyen zaklatott.

Nagy, szelíd fa, békés, szelíd,
Szelíd fa, puha hant,
Hogy nyugtatná e földön hontalant,
A költő álmait!

Csendesen, mélyen beágyazva lent
Borítná - mit elért végre - a csend.

Óh árnyas fa, védően kiterült,
(Mintha képzelt álmomban óvna már)
Be jó téged nézni: tőled magamig
Betölteni az űrt
Köztünk - mely mély-lent csöndes hiány -
És szünteti a rést
(Mely akkora, mint én, és telni kíván):
Mint én kívánom vad napok után
A pihenést.

Óh csöndes vágyak, megkívánt temetők,
Ti fák, rengő árnyakkal szívem legyezők,
Míg bánt a világ - a tán nem is rossz,
Mint nem az ember is -
S ki úgy élhet csak, egymást gyűrve, átokul
Egymásnak: óh bocsássuk meg neki, hisz *egy lét*, ami itt
Tart, közös végzetül és
Bús rabul!

Míg szemünk rebbenve néz
Egy - mint kicsinosított -
Pihenőt, nem is testi lágy illetéssel
Símogatva: óh kedves fa, bocsásd meg és lásd
Tűréssel, ha képzelt pihentetőül kinéztelek -
Mert: jó vagy, csak nézni is jó vagy: s mi marad
Nekünk, sok könnyörtelennek és vertnek is
Az ég alatt -
Mint segíteni egymást!

AZ ÉLET DOLGAI

Hajtsd le fejed csöndesen és így fogadd el,
Mi jön. Az élet nemcsak rosszat hoz: - van itt
Sok szép! Öleld jó és rossz dolgait,
S bocsásd meg, mit - tán épp javadra - rendel.

S van, van igaztalanság, mire nem lel
Választ a kérdő. Nyeld le vádjaid,
Mert akárhogy is van, nyersz valamit
(Mit jóra forgathatsz még): életeddel.

Hajtsd hát fejed le, s ha fáj sok, mi van,
- És boldog is vagy, és boldogtalan -
Nem tudhatod, jód, rosszad mire adják,

Nagyobbak, mint te. De élsz, itt helyed,
Ha már itt vagy. Hajts annak hát fejet,
Mi fél öröm, félig boldogtalanság.

RITKULÓ NAPTÁR

Pajtás, bizony, bizony már őszre jár
És késedelmes, lassú a napsugár,
S epedő arcodat rég nem sütöd,
Bizony, bizony, a nyárnak vége ütött;
Hogy jártál itt boldog-verítékesen,
S hogy a naptár, mint tárja képzeletem,
Alig fordítottat veled még pár napot,
S még hosszú a nyár, mondtad; s lám lelopott
Egyet már új nap, s hány van októberig,

S mire pillantsz, a néhány is letelik -
 S ezen már bárhogy ámulsz, búsulva tán,
 Mert múlik minden pajtás, egymás után,
 Elmúlik pillanattól pillanatig,
 S miközben élsz, olyan, mint ki álmodik -
 Bizony, minden megfoghatlanul szalad,
 S hová értél nem is észlelt napok alatt,
 Mily késő korig, hogy csak csudálkozol,
 S hol van ez s az, s éveid sok társa hol?
 S ki még itt van, holnap már tán nem leled,
 Pajtás, ez az élet! - játszik velem s veled:
 Mosolyogj s nyugodj meg, szorongani minek,
 Élj itt, mint más, és menj csak a többiek
 Útján, és örülj, hogyha nyugodt napod,
 S hogy csöndben élhetsz, ez legszebb állapot,
 Külön sorsot a közös egyen kívül
 Nem kérhetsz; bizony, kit békén hagynak, örül -
 Ma, mikor olyan bolond a világ,
 S legfeljebb fordít a naptárján egyet tovább,
 Mely a napokat jelzi könnyörtelen,
 És sóhajt s legyint, búsan vagy videran,
 Természete szerint, mondván: „Már ez a sors” -
 S mert különösebbet itt nem tehet,
 Sem okosabbat, éli az életet
 Nyugton a nagy Rendben, hol nyögj vagy sikolts:
 Van, ami van.

IJESZTŐ

(F. J. utolsó verse)

Mint mellényzsebből elegánsan
 Odavetett néhány arany,
 Int a pár lomb, hogy noha nyár van,
 Már júliusnak vége van -
 S utána, egy-kettő s az ősz jön,
 Irhánkra a Rossz foga les:
 Ez pályánknak útja a földön,
 S jön a tél, a rettenetes.
 És bennünk csak jár az idő, jár,
 Nem üt bent, semmi sem jelez,
 Levél sem int arra, mi jön, jön,
 Csak megy, megy útján, semmi nesz.
 Zárt az idő, csukott a számlap
 És nem tudjuk, holnap mi lesz -
 Már július vége: s e pár nap,
 S jön a tél, a rettenetes.

(1973 nyarán)

EGY PLÁNTA ÉNEKEI

„A Sensitive Plant in a garden grew”
(Shelley: The Sensitive Plant)

ELSŐ ÉNEK

- amelyben egy kerti plánta, maga előtt is váratlanul és felfoghatatlanul, az értelmes lények és még különösebben meglepő kegyből az írástudomány adományában részesül. A „credo quia absurdum” alapján hittek már, sőt vérremenően egyenesen megköveteltek ennél nagyobb hihetetlenségekben való hitet is. És tudományoskodóan végiggondolva a metamorphosist, hogy e szóbanforgó plántáénál is primitívebb csírákból, embriókból is mint lesz a legfőbb élő és teremtő csoda, az ember: elgondolkozhatunk, minek is tartsuk eme, a Plántánk esetében megtörtént (és egyházilag még csak nem is kanonizált) csodát? A valóságban létező analógiákat tekintve, Plántánk esete, ha úgy vesszük, még nem is csoda. Adva van az alapjaiban egyformán kezdetleges és a mindenre legmesszebbmenően következtetést nyújtani tudó kétféle lény; és hogy a csoda megtörténjék, mindössze az egyik species-ből való átugrás szükséges, és Plántánk esetében, mint a legközvetlenebb élményből való, saját curriculum vitae-jéből is kiderül, már megtörtént.

Valamelyik magyarázó azt mondhatja mindezekre: a költő valami különleges ácteremtményt, egy másod-ént talált ki, hogy valamilyen különös és kényes mondanivalóját avval elmondathassa. De hogy ez csak amolyan felelőtlen állítás, kiderül abból is majd, hogy az olvasó a versekben semmiféle különleges és „kényes” mondanivalót nem talál. A költőnek semmiféle közvetítőre nem volt szüksége, mert, mint eddig, minden mondanivalóját elmondhatta holmi „Plánta” nélkül is. E vers tulajdonképpen a letagadhatatlanul nem mindennapi Plánta nagy monológja, amelybe a költő is - és csak - beleszól, és ezeket a helyeket igyekszik feltüntetni, esetleg zárójellel, amennyire a Plánta torlódó mondanivalójától teheti.

Mi ez, mi így fölver, dül és hevít,
Eddig nem ismert kín és izgalom?
A tompa, mély, hangtalan föld alatt,
Hol még múlt év zsibbasztó súlya nyom?
Óh erjed a sötétben valami,
Mint a megelevenült láz maga,
Lentről fellövő rejtelmes pokol
Alattom rettenetes csillaga.

Bénító mélységekből iszonyú
Hatalomtól, mely víg s rémületes,
Körben már minden zendül és sürög,
Mint nyugós gyermek szökdel és repes -

Ki, anyja karjában, dobna, mi óv,
Forgok itt nyögve: Lágy kar, ne simulj,
Nyűgök, pólyák, mik fogtok, hulljatok,
Jöjjön bármi, de ismeretlen, új!

Elég a csendből, mely most itt karol,
Idétlen nyugvás, fojtó, lágy sötét,
Ízenként forгат ki egy változás
S küldi felém nyers, nagy lélegzetét;
Ki itt ültem a mélyben, szívemig
Érzem a fönt vágató szeleket,
Fönt oldott fékkal vágat a világ -
S még hant fog itt, pólyák, mint beteget.

De látó, őrző, hú őr-ösztönöm
Riad már gyorsan, és töméntelen
Rejtett, ezer boldog élet-csudát
Észlel magast-mélyt is látó szemem;
Erdőket ott fönt, fönt, mik árnyakat
Vetnek alá, mint mély lombjuk suhog,
Bolyhos-sűrűn táncol a föld színén,
Azt hinnéd itt, csak dísz, üres lomok.

De dús tenyészet mind, s kíséretül
- Mely, mint ékszer, ott csillog magason
Egy Szép hajában - függ a sok gyümölcs,
Gyönyörű, mint róla csak álmodom;
Álmodom itt: s mit látna még szemem,
Ha (ki itt zárva) szabad lesz, szabad!
S mi onnan mind zsibongva hív, üzen,
Titkát nyitom, a dús-hatalmasat.

Vajjon milyen? Mi rejlik odafönt,
Honnan hogyha egy sugárka levág,
Innen mélyről még csak képzelve sem
Sejtem: milyen lehet fönt a világ? -
S ki fönt, azt véli tán, a nyugalom
Vár rá a földben, mély békében ott:
Én tudom innen, most kezd sokfelé
Még új létet, már másként nyargalót.

Nincsen megállás! Márvány és acél
- Új otthon, mely hűlt hamvat összetart -
Polyvaként mállik el, mint hozza az
Új rend, rengéstelen, az új vihart.
Lassú, örök zajlásban ront emez,
Teremt a másik egyre, mint vonul.
Építés, rontás: a kettő együtt,
Semmi sem állhat változatlanul,

Így én sem. Mint ezt mondja itt nekem
Egy bennem lobbant villám-tudomás,
Mely titkon szól belül (és mindenütt),
Hogy már mi volt, más jön, valami más -
Mint bennem is azt mondja valami,
Hogy mi voltam, tovább már nem vagyok,
Borzongások futnak át ködszerűn,
Jövő s új lét, öröm s iszonyatok.

Mi voltam: már múltja vagyok csupán.
S mihez visszanyúlva kapaszkodom
Belsőmben még titkon: valami volt
Magamként - és mi volt, nem is tudom,
Előttem: - csíra, szövődmény, avar,
Mint idedöntött mély, gyors ájulát,
Elborítottak ágak, levelek
S éltem - nem is éltem nagy tél alatt.

Szememen még foszforos-sárga köd,
Ittasító szeszes föld göze ül,
Pokolba húz egy mély, roppant világ -
És csak mi fönt: von mérhetetlenül.
Búbok, pólyák, idült kísértetek,
Váz, álom, mely alulról vicсорít -
Csak az életbe föl! Hass át, erő,
Vágyam, vesd el a tegnap dolgait.

A hamu-színt, a keshedt keserűt
Néznem, mi voltam, únt, kiélt gyomot
Magamul-látni szűnjek: új világ,
Szakadj fel, melyről szívem álmodott!
Óh hirtelen jött nagy perc! Mi vagyok,
S mi voltam az imént? Van és lehet?
Valaki hosszan, mélyen álmodott -
S már más, más, kire fölreggeledett.

MÁSODIK ÉNEK

*- amelyben a váratlanul tudatra - sőt felsőbb öntudatra - ébredt Plánta nemismert döbbene-
tekben és örömekben, a magasabb élet járulékaiban részesül. Nem elégszik meg a mélyből
eképpen kiemelkedettnek sorsával, de társait is magasabb fokra és sorba szeretné emelni.*

(Ha volna itt tán, miért oly heves
Nagy láng feszítne, hogy a végtelen
Szív nem is bírná! De minden olyan,
Hogy nagy szavakra mind érdemtelen;
Úntság, fásultság, közhely-szólamok,
Említeni mint méltóbb nem sok van itt,
Más tárgyon csügg a költő így - bolond,
Híg, balga, ki méltatlant istenít.

Így szólalt bennem egy sugallat, a
Többre vágyóban: magasabbra, föl,
Egy plánta-sorba nagyot-álmodó -
Kit mély fog még s magas álom büvöl, -
S tán jobb volna semmit sem tudnia,
Mélyben, boldog-dohodt úr s csend között;
De lelkes Plántám hadd beszéljen itt,
Még sose-volt álmoktól üldözött.)

Óh mi zavart ki mély-ős nyugalom
És boldog boldogtalanság közül,
Mi úgy hasadt fel bennem, mint Tudat -
Eszmélni bennem itt mi különül?
Érezni mindent: s hogy mi közös, egy,
Lent, fönt, széjjel, mi itt van: egy világ, -
Tudni ezt boldogan s rémülve: hogy
Mi ez? Új nyugtalanság, ami rág?

Mi ez mind itt? Kitörni hirtelen
A sokból, mint itt nyüzsög szorosan
(Rezzenésnyit sem jutva, mint tenyész,
A Valamiig; s hogy ezt tudja: *van*,
S csak rész a részben) s milyen döbbenet
S különvaló, mely súgja bennem itt:
Öröm s iszony, hogy kivétel vagyok,
Rész, amely megtagadta társait.

Milyen mélység követje, akivel
Felüzen a vak rögben megtapadt,
Rejtély kiválasztottja, zendülő
Magával kész emelni sorsokat -
Ki a röggel harcot vív, önmagát
Áttörve mélyén, mely itt élve ás
Száz nyomorultat, hogy felrántva majd
Jöjjön másnak is a szabadulás!

Mert nem örökre szól a szenvedés,
S ki szenved s tudja ezt: már önmagát
Meglelte (mi a kint mérsékeli) -
S győzni nem bírsz, csak önmagadon át,
Mint túrva állsz száz és száz szenvedést,
Mely mély sorból feldöbben magadig:
És meg nem állva jön az új világ,
Hol lázadás s jobb rend találkozik.

Óh boldog kín, gyönyörrel szaggató,
Teremtő láz, gyönyörű fájdalom,
Emésztve tűzzel, lánggal gyógyító,
Mint görcsbe gyúr a tavasz-alkalom.
Nyögnek a csírák fojtott jaj között,
Mint baj-dúlt gyermek anyjára borul,
S forró növéstől, mely vad-kénytelen,
Az élet szenved mondhatatlanul.

A gyötrelem csak, mely magasra visz,
Míg mélyben füllsz, mint lárva: lenni jó,
De, fájdalom közt, élved megszakad
S feltör az élet, az élni való -
S tudatot röppent beléd a titok,
Mint énbélém (s még fog az ámulat)!
Mert kelni kell, mint rádköszönt a perc,
Mely készül benn száma-sincs év alatt.

Mely kezdődött, vörös ős-köd se gyúlt
(Óh tudomás, tudott-tudatlanul,
Amely kezdettől itt ős-titkosan
A robbantó pillanatig vonul):
Óh mindig-jelenlét, nagy készülés,
Csírácska mélyén ott rejlő csudák!
Egy semmiből, mely itt setteng, lapul,
A minden lesz, egy óriás világ.

Sugárzó nagy látás, merész tudat,
Mely elhoztál e tiszta percekig,
A rögből, sárból, por-valamiből,
Hol belsőm áll - és még emelkedik!
Óh míriád évek futama bent!
Számok ormán magam megölelem:
Végeredmény amivé lettem én! -
Kegy s akarat: maradj mindig velem.

HARMADIK ÉNEK

- amelyben Plánta elragadtatva merül el a felfedezett új élet élményeiben, és hitet tesz annak szépsége, csodálatos rendje, sőt értelme mellett; és miközben az emberi környezethez hasonul, a természet misztikus gépezetébe is belepillant. Hogy valamilyen isteni elem, annak törvényei szerint, működik tovább benne, ezt tudomásul kell vennünk az azutániakban. Arra nézve, hogy a jelenségekhez miként viszonylik, már-már sokszor hinnéd, hogy valami felfokozottan szellemi emberünkkel azonos; sokból túllontúl „neofita” még, hogy úgy mondjuk, amely tulajdonság egy felvett újbán való túlbuzgóság, túllontúl való lelkeség formájában hamarosan eluralkodik hasonló valakin.

Világok, mik vannak még! Én, parány,
Hogy módomból nyílt, lám, erről szólni is,
Bár az is döbbenet, hogy itt vagyok,
Amit fül hallván is csak, el se hisz;
Milyen képtelen sor, fordulat is ez,
Minthogyha néma szól, holt kő gagyog,
S tapadt gyomot - váz-kúszó még imént! -
Eszmék laknak, álmok, példázatok!

Milyen rend, világ, miben mi rejlik itt?
Mi van, csak képlet az, és magadul
Mi él, csak egy állandó bűvölet,
Alak nincs már, s mi van, csak alakul.
Gyom voltam, rög - s holnap tán gondolat,
Hol áttevődik mind, hol a határ?
Sziklák, habok: s holnap tán szellemek.
Mi van: holnap nincs. Minden körbejár.

Ma zöld fű még, holnap kék víz talán,
Vagy vers, mi itt bennem rímben feszül,
Majd más; milyen határtalan szabad
Minden! S *mi* nem voltam még itt körül?

Üdvözöllek, világ! Gyom-sorsban itt
Még tegnap, s már büszkén magasodok;
Imént még földön kúsó nyomorult -
S már testet öltött gondolat vagyok.

A forgandó órákon át s tovább,
Mit hoz véletlen, törvény s alkalom,
Közel s távoli élet és világ,
Baljós-némán, vagy víg, vad napokon,
Mindig másulva s egynek tükréként,
Ragyogva, küzdve vagy álmatagon -
Változva arcbán, lényben ugyanegy,
Örök-egy, s váltva más-más csillagon.

Alig jutok hozzá eszmélni is,
Nem várt, hirtelen jött, lázas világ!
Mit mondjon ki újdonaú szavam?
Mit lássak? Szemem égre, mélyre lát.
Mit gondoljak? Mi van, szó, fogalom,
Ténnyé ugrik, mit csak megnevezek;
Szólok, kérdek? Mind hihetetlen ez -
Nincsenek is, vagy csak álmok ezek.

NEGYEDIK ÉNEK

- amelyben Plánta, miközben a dolgok sodrában mindinkább azonosulni látszik valamilyen elragadtatott költővel, a szárnyalás lendületében átlép minden emberileg lehető határt. Ezt fogadjuk is el így (az itt írottak megértéséhez - bármilyen hihetetlenek is - mégis valami hit kell): a valamikori Plánta ugyanis megtette már az első döntő lépéseket mindenhez, amikor a magasabb lények sorába emelkedett, vagyis a legelső „mágikus” fokozat nagy rendjébe, amely után vele - és általa - sok minden megtörténhetik. Így még az emberi, a társadalmi viszonylatokban való helytállás ténye is, amelyet hovatovább oly meggyőző erővel hirdet, hogy valaki, aki az emberi haladás föltétlen hiva, örömmel ad neki igazat.

Élet, mi is vagy, hogy hívjalak én,
Valami nagyban forr, feszül szívem,
Szóba fogni mind, mi itten való,
Mint felötlik előttem hirtelen!
Kis-magamban világgá nőve itt,
Ahogy jön, mind egyszerre átfogom,
Mi volt és van, s mi lesz még ezután,
Lelkem múltat, jelent magába fon.

Mert szeretek én mindent, ami van -
Mi él itt, lelkem mindennel rokon,
És minden, mi csak van, az élet az,
Ki bennem: s mint van, magamba fogom.
S ha nincs, én sem leszek; így tartom itt
Lapulva, bátran, gyámoltalanul,
Rügyek csomói érte kedvesek,
Ha a világra új tavasz virul.

Mert ezt hirdeti e láz, izgalom,
Mely magamból kifordít íme itt,
S hogy - csöppke gyom - míly csudákba került,
Érzem gyúltan hirtelen ízeit,
Nem-értett tündér átalakulást,
Mert mi nem volt így még tán sose itt,
Vad izzása tép fel rögöt, gyomot,
Félholt sarjat beszédre lelkesít.

Ingerrel telik meg a levegő,
Végletekig gyúlt, mint vihar előtt,
S villám-, felleg-nélküli csattanás
Üt meg, mely mézzel tölt vért és velőt -
S melynek sebe is bent lágy, ömleteg
Érzés, hogy belsőd zsongul, zsibbadoz,
Mihez hozzáérsz csak, süt a világ -
Betegség ez, mit a nap láza hoz!

Nem egyszeri, mégis oly különös,
Mindennapi, mégis rendkívüli,
Mint soha nem volt még, nevet a nap,
Nem egyszeri - s mégis oly ünnepi.
Hidd, ha százszor volt is, mégis csuda,
Mely megrendíti a természetet, -
Fogadj mindent hát különös kegyül,
S hogy sorsod egy ilyet megérhetett.

Hidd, nem várt és döbbentő minden itt,
Mesébb meséknél: vedd ezt alapul;
Mi rom volt például tegnap a kert,
Mint torzonborz örült meredt vadul.
Egy legyintés, egy perc, egy villanás,
Mint varázsló pálcája int s csudák
Szöknek nyomában: még álmodva sem
Képzelsz ilyent, mégis való, világ.

Míly mágnes fog, bűvöl, kering, ragad
(Már javában folyik a bűvölet),
Egy arany ember állt a mélyben ott,
Sötétben néztem, s lelkem reszketett!
Ez a varázslók vénje! Mint övez
Roppant bűve, iszonyú s gyönyörű!
Lelkem olvad, oly szép e rettenés,
Rendkívüliség, hogy fogsz, csuda mű!

Köröttem áthasonul, ami volt,
Merő mámor mind és tündériség,
Félelmetes csönd, fojtott robbanás,
Szinte gonosz varázs a föld s az ég;
Már csaknem félek! Szinte hallhatók
A zajok bent - Istennek gépei -,
Forranak a dolgok hatalmasan.
(Óh hol van az olaj, mely élteni?)

Rettenetes nagy és szép a világ,
S én biztosan benne élek, vagyok,
S velem együtt a fák, föld és vizek,
S mik úgy égnek ma mind, a csillagok;
Szinte kísérteti, mi így fog: az
Elemekben csaknem elmerülök;
Boldog szerelemben vegyül az Én
A léttel, mely, mint egy május: ifjú s örök!

Óh perc, amikor a lélek elmerül
Magába s a létbe, sok percen át,
Elégülten issza magát soká,
A csöndben megtalált önnönmagát -
S jelen s múlt szűnt, a teljes ugyanegy
Egy pillanat a mától holnapig,
Nincsen számunkra külön semmi sem,
Mert az egész világ bennünk lakik.

ÖTÖDIK ÉNEK

- amelyben Plánta már teljesen feloldódott a körüllevőkben és az általános emberekben; ne feledjük, hogy mindnyájan a dolgok legalján kezdjük és jutunk el a teremtők (s ha kell, akár a megváltók) szerepéig. Nem nagyobb csuda, ha egy kis tegnapi palánta idáig jut el - mint példa van rá -, hogy egy embert pólyásból esetleg egy egész emberiséget reprezentáló valaki lesz. A lét, a teremtés minden mozzanatát fogadjuk el illendő alázattal a megfoghatatlan erők iránt és adjunk igazat annak, aki azt mondja, hogy munkánkkal mintegy valami nagy Teremtőnek segítünk, amikor munkatársra gyanánt a valóságot szebbé, jobbá tenni igyekszünk.

Én nyomorult palánta, legkisebb,
Ki felsőbb sorba íme felszökött,
Hadd mondjak áldást mindarra, mi van,
Ki vitt, emelt, hogy hagyjam e rögzöt;
A mélyt, s hogy nem vagyok lekötve már,
Hogy szellemként itt működök, hatok,
S társ-szellemül fogad el minden itt,
Sőt - szent erőkből - többként, mint a sok:

Aki csak él s örül annak, hogy él!
S többre nem vágyik! S mily nagy a világ!
Ezernyi út van a magasokig,
S ölébe vár a nagy csillag-család.
Mikor még lent voltam s mélység kötött,
Kárpótlásakép utam feltöröm:
Ballagjon, ki él köz-szerény uton -
Csak a szárnyalásban van az öröm.

Óh roppant erők, kik fellöktetek,
Kik kiváltságosnak fogadtatok,
Ki lehetnék lakója annak itt,
Hol önzés van csak, düh, indulatok,

S hol, ha - mint rossz álom - felötlik is
A múlt, mily jó, gyorsan feledni el,
S mint szörnyű játékban biztos magam,
Játszani még a múlt rémeivel.

S mily mélyben éltem! Hálám, jó erők,
Vad múltam felett mint ellebegek,
Mint pilóta, rém-várost elhagyón,
Hol szebb nyílik rám, fény-tündöklek;
Üdv, magasabb szférák, még egyre, föl!
Mi van ott túl, gyémánt-sugár-csudák! -
Örült mélység: s kis plánta! El ne vessz!
Ne eméssz el, villám, mely ölvé vág.

A Minden kapuján, kis csíra! Védj,
Kicsiségem! És óvj, alázatom -
S hogy mindent, mi csuda, megélek itt,
Szerény művemben majd visszaadom -
S társak javára még, a mélyben ott,
S annak követje itt, a magasig,
S hogy ne nyughass, míg még valaki lent,
S e csúcson itt velem fönt nem lakik.

Pályák tűz-méltósága, büszke rend,
Megfoghatlanul keringő körök -
S még onnan túl, mely egy még magasabb
S mindent teremt: óh gondolat, örök!
Lelked legbelsejéig érni: hogy
Jutsz el még, óh gyomnak fia, szerény? -
Ne csüggedj, benned a határtalan,
Csak fogj. S ki hord, ne hagyj el engem: ÉN!

Ha már kitörtél, túl a képtelen
Korlátain: most már le ne maradj,
S ha tán rettensz, csüggsz: mi nem másuló.
A nyugtalanság benned úgyse hagy.
S ha már kezdted, végig kell vinni mind -
Nem oly valaki indult benned itt,
Aki megáll és még nem érte el
A *lehet* s önmaga határait.

Nincs határa a léleknek, s ahol
Van vagy hinné, magán túl mást teremt -
Teremts magadnak új világot itt,
Melyben mi rend ül, magad-szabta rend.
Óh megnőtt élet s rá méltóbb ígék
(Mint hangzik: „Új lét, új társadalom”),
Melyre céloz röptünk az űrben itt,
S nagy, hőbb célért egyesült hatalom!

Óh erre törj, magában kicsi lény,
Mert földet mozgat az ezerszer-egy,
S e nagy világot tartó sok között
Sors is másul, s mi állt, előre megy.

Én kicsi voltom, sorstól kijelölt,
Hogy itt e nagy játékban rész került
Rád is, akik körül forog e föld -
S eszmékkal, tettel megtöltik az űrt.

Mert az van csak, mit beleépítünk
Észből, szívből - és gazdagnak ha lát
Annyit az ember, csak beleadott
Magát áldja, éli szebb önmagát,
Önnönmagunktól gazdag, szép a lét,
Ember nélkül magában zord, sivár, -
Hogy kibírja: művészetet terem,
Szépet alkot - s a lét szelíd sugár.

Lelkünk vetjük belé, átizzani,
Mi kegyetlen sarkokként csikorog;
Óh nagyobb, több az ember, mint a lét,
Mi nagy benne: lelkünk, hitek, dalok;
Mi szép az életben: magunk vagyunk,
Dicső szók, tettek, roppant gondolat,
Példák, miket követni érdemes,
És nélkülük nincs jó az ég alatt.

Óh titkok atyja, óh szent Egyetem,
Mily nagy a képzeleted: akkora!
(Mely nélkül nincs is tán): a többi vad
Tánc, láng-örjögés, maga-ostora.
Ha van csoda, *mi* teremtetük azt,
Körül csak kísértetek rémlenek,
Bolond forgás: s központul, vígaszul
Álmunkból születtek az istenek.

Minden a Mélyből lett! Ős-ős anyánk,
Mélyedben bújj meg, ha rettentve fog
Néha magadtól az iszony! Nincs, ami vész,
Ha már lett. Forr, áramlik és buzog
A Minden, s roppant szívéből nem szűnve lök
Vért a szívekbe; s rángsz vele együtt
(Kinek számára árnyék a halál) -
S a nagy Minden szíve örökre üt.

HATODIK ÉNEK

- amelyben Plánta azt mondja, hogy az örök törvény: a fejlődés, emelkedés, és ez főrészen magán az emberen múlik; mint az is bizonyosképpen, hogy miként boldogul. Csak a született szolgálja túrri a többi embertől való elnyomást, aminthogy élni nem érdemes másképp, mint a szabadságban elért emelkedett tevékenységben.

Fénytől elzárt lények a mélyben ott,
Azt vélné sok, hogy *törvény* ez, pedig
Akarni kell csak, hogy magasba törj;
Ki nem ül tétlen, felemelkedik.

Az örök sodrásnak, mely ránt, ragad,
Engedj: a törvény az emelkedés!
Rajtad múlik minden, csak ne nyugodj,
Ha minden nap egy tett: az is kevés.

Nézd a törekvést, mely mindenben ott -
Min városok rettentő súlya ül:
Ellennyomást fejt ki hős-szívósan,
Gyöngé fűszál sziklát hasít belül,
Mint fényre tör. - Hát rád, te, ember: itt
- Ki gyöngé hús - hogy hozhat elnyomást?
Hidd, renyheséged a bűnös, s ha nincs
Rész nyílnod itt: próbálj túl bármi mást.

(Ezt egy mondja, ki ellen annyi baj
Esküdt s lenn volt, már lennebb nem lehet!
De feszítettem az éjben magam,
Szirt, mélység, iszapos rög engedett -
Hogy énekelhessem már idefönt
A felszabadult plánta énekét,
Mutatni, hogy nem törvény tart rabul,
S az tűr, aki önként hajtja le fejét.

Hogy ezt megmondjam, írtam versemet,
Mert gyűlölöm, ki csak úgy „énekel”,
Kit ideszántak, hogy tanítson itt
S azért írjon, mást jóra verni fel:)
S én is, plántácska! - sorsom erre szánt,
Hogy azt terjessze szavam, mi nemes,
Hogy javuljon az ember, a világ,
Lenni, élni csak ezért érdemes.

De ne legyek unalmas-bölcs öreg,
Példázó álszent! Mint lábam, kezem
Egy test: úgy, mit mondok, az avval egy,
Egy a lelkem szavammal - s életem.
Hogy használjak itt, lettem valami;
Magáért az életem mit sem ér, -
Csupán azért nem jöttem volna fel,
Hogy céloom legyen csak a hír s kenyér!

S használlok tán, - s ha nem, nem rajtam áll;
Szándékom számít, s mit magába old,
Okulva, lelkem. S hiszem, a nyugodt
Szív a legfőbb jó, mely, itt élve, hord.
S legyen boldog mind, ki maga szerint:
Erről van szó; én mást nem tehetek,
Mint mit teszek, vagyok. Árnyék a lét,
S boldog, ki egy Nagy álmaért beteg.

S boldog én, ki ezt mind elmondhatom,
Mert mit nem rögzítesz, viszi már a perc
A nagy tengerbe, mely azt súgja: tedd,
Amit csak tudsz, sokat tehetsz, ha mersz.

Élj bátran, hass, tégy, minden elrepül -
De ha alkotva futsz e léten át,
Él műved, ha csak ösztönözöl is,
S példád él tán, míg világ a világ.

HETEDIK ÉNEK

- amelyben Plánta döbbenve kérdezi, hogyan is létezhet és maradhatott meg a körülvevő bajok között; és felkísért benne, hogy valami kivételes hatalom vezette valamiképpen, valami érdemekért, de aztán rájön, hogy kivételes elbánásra érdemtelen. Igazságérzete tiltakozik ilyesmi ellen és belátásra készíti, hogy a Rendbe beilleszkedve bölcsen és hasznosan kell töltenie napjait, és földi társaiért mindent meg kell tennie, amit lehet.

Minek köszönjem, hogy még élek itt,
Míg halál vitt annyit, száz rettenet,
Vélve álomnak is sok baj között, -
Érdem? - Nem érzek semmi érdemet.
Miket csak hallva is borzad szívem,
Lépek köztük lám diadalmasan,
S balgán híven: tán rímemben az ok,
S tartott a kegy, hogy kell még tán szavam.

Ne képzelődjünk, hogy pár gyatra szón
Másul, mi van - mik mögött kozmoszok
Zúgnak - s más lesz útjain a világ,
Szeszélyes rögtönzéseképpen forog -
Még ha félistenek lépnek is itt,
Kiket madár-raj jelez, jóslatok,
Akkor se másul az isteni rend,
Nem attól, hogy mit szánk itten makog.

Nyugodj meg, hogy itt a szerencse vitt,
Gyilok és sortűz másoknak jutott,
Hányszor és hányszor megkímélt a kegy,
S hogy okod van hálára, azt tudod.
Egy Nem-Ismert, ki rád szemet vetett,
Legszerényebb te a nagy kertben itt, -
Legszerényebb s legérdemtelenebb
A Rendben! Éld méltón hát napjaid.

S a rossz percektől óvd magad kivált;
Hányszor lep meg vak és gyors indulat
S kívánság: s jaj, ha teljesülne egy
Abból, mi így fejedben átszalad!
Be jó, hogy semmi mind! Zúgsz, mint gyerek,
S a bölcs sors - sokra csak legyintve - hagy:
Hogy nyögjön majd a lelkiismeret
És szégyenkezve intsd magad: mi vagy!

S a túlon túl jóságtól óvd magad, -
A rossz azt mondja rá csak: bárgyuság,
S amint tud, avval rögtön visszaél.
Nem lehetsz túl jó, mert rossz a világ;
A bölcs tartás ott a szívedben ül,
Bánj mindenkivel önmaga szerint,
S hajóért hálátlansággal fizet,
Csatold az emborsorshoz: s ints megint.

NYOLCADIK ÉNEK

- amelyben Plánta a dolgok útjait, menetét mérlegelve, hitet tesz valamilyen végső igazság mellett. Egyben a költő aggálya is kifejeződik, hogy netalán összetévesztik a Plántával, holott az a természet eredeti gyermeke, akárcsak maga a költő, és ha olykor szinte megtévesztően megegyeznek is szavaik, az csupán bizonyos szellemi rokonság kérdése. Tudvalevően gyakorta előfordul, hogy egy ifjabb valaki érvelései az idősebbéhez hasonlítanak. A valóság abból is kiderül itt, hogy a Plánta mondanivalói rugalmasabbak, mint a költőé, akin az átélt élet nehéz évei sokszor letagadhatatlanul meglátszanak.

Ítélsz? Majd ítéltetsz, ha jön a perc!
Úgy mérsékelj ítéleted, szavad,
Hogy kárt ne láss meggondolatlanul:
Mit mondsz vagy írsz, megméretsz emiatt;
Egy jobb világ köszönt tán: és lesz ott,
Ki nem földi mértékkel mérve lát,
S majd műveid erkölcsén át ítél,
S hozzá legméltóbb tetteiden át.

Hogy elkapott a földi forgalom!
Alig eszméltem, és már hol vagyok
Valóban s gondolatban! Óh ragad
Az élet és mélyül csak a titok.
Mint is vagyok? Előbb kis plánta még,
Váratlan és gyors forгатag ölelt,
S gyökereim duzzadtak hirtelen,
Szorongató, gyötrő, szűk lett a kert.

Szűk lett a kert és fullatag körül,
S fojtogató majd, mint börtön fogott -
Szűk lett a kert és szűk lett a világ,
S mi meghitt volt, úgy tartott, mint rabot;
Rab voltam itt, rab: míg, hogy levegőt
Kapjak s szárnyaljon lelkem, a bezárt,
Magam világát alkottam meg itt,
Mely más, mint ez, - az álnok és csalárd.

Hol az igazságnak - ha árnya van,
S érdemek fölött méltatlan ítél -
Vizszontszolgálatért! Óh semmi sincs,
Mint lent képzeltem! De még hitem él;

Elfogyna, ha nem volna bennem egy
Olthatatlan érzés: hogy valahol
Kiegyenlítődik minden, s van Valaki,
Ki egyszer majd mindent megmér s latol.

Ha egy csillag - útján - kilépne fönn
A szent csillag-törvényt megbontva, a
Nagy Mindenben, hol minden összefügg,
Hol lenne a csillag-harmónia?
Úgy a mindenségben, ha szabadon
Tombolna fék nélkül száz akarat:
A világrend - mint itt lent - bomlana;
De rend az úr, bár még itt rossz arat.

Mert minden egy, szilárd ott - s nem hamis
A törvény, mindenütt s mindenre hat;
Légy nyugton, bántott jó, hitben ne rogyj
Gázolt érdem s győző gonosz miatt, -
S ha az egy igazság túl messzi tán,
Egy nyugtatód legyen, mely közelebb:
A jól végzett munka érdeme: - így
Szűnjön az orv-kezek ütötte seb.

S élj envilágodban! Óh ritka kegy,
Kinek ez jut! Választott lény te, kit
Egy kéz kirántott a sokból, hogy így
Átéld a létek különbségeit;
S hogy ne hangolna többre, hogy utad
Íly többé tett! S ki oly mélyről szakadt,
Átszenvedve már az éj rémeit,
Élj meg több-titkú *embersorsokat*.

S ki mélyen élt lenn, az ember alatt,
Embernél többé lenni kényszerül -
Emberségből, az emberek között:
Külön világban élsz így egyedül.
Külön - mert több, mint más? Óh Plánta, halld!
Több is: mert mélyebb s alázatosabb
Emberségben: S hogy így van, s hogy külön:
Úgy éghet ez csak tisztán, mint a Nap.

Hamis?! Bújj el hát, hogy ember lehess?
Óh nem mind gyáva, ki így elvonul
Magányba, de tisztázni önmagát,
Mert itten élve, elhomályosul
Gyakran a lélek! Tisztulnia kell
Az élet seprőjétől, így egész -
Mint ki nagy ugrást tenni hátralép,
Így lesz lendülettel még többre kész.

Külön állsz - hogy tisztábban lásd magad;
Nagyra készülsz - s ezért vagy egyedül;
Nem „hátra arc”: teremő e magány,
És mind függ, ki függők közt elvegyül;

S mint függőt, kit kapocs visz, származás -
Ilyesmi helyemre nem ültetett;
Legyek - mint van - túl minden kapcsolaton:
Emberen-túli függés, eredet!

Mint egy költő-alkotta valaki,
Alak egy versben, költött fogalom,
Álom leginkább, hogy nincs is olyan,
Hol minden csak számítás, alkalom -
S milyent a sors a mélyből alkotott,
Kit semmi sem köt, - olyan valaki,
Ki, ha álomban is, mindent kimond,
Amit lehet és kell kimondani.

Óh plánta-szülte, mélynek gyermeke,
Ültél volna lenn, jobb volna neked,
(S nekem), mint ilyesmi! Szerencse, hogy
Álom, - s ki képzeli is ilyeneket?
S álom vagy magad is (szép legalább),
Velem születted és halsz énvelem: -
Hogy egy, mit vél, s meg is írja: olyant
Nem látott a világtörténelem.

Mert ki bírná, hogy megmondják neki,
Hogy erőszakon ül - mely hatalom?
Plánta, te vállalod? Könnyű neked,
Te fantom vagy, de én nem vállalom.
S ha örültség, hogy kitaláltalak
S elvernék rajtam miattad a port,
Nyelved miatt: én nem krisztuskodom.
Álom volnál: légy, mint ki sose volt.

Mert nagyobb fájások is vannak itt,
Mint az örök hazudozás, tudom;
Óvó-hazug burokokban ül a föld,
Pusztaság-úr-közre már ártalom;
A tiszta-szín-valót nem bírja ész,
A lélek a halált nem bírja el
Hit nélkül: Nem bír valót a világ,
Kell művészet, szép: hazugság-lepel.

Szükség a hazugság, zord a való,
Bűn: csak ha lelked félrevezetik,
Hogy így jöjjön a csapda, ártalom,
Míg forgatja az álnok szemeit.
Hány tett s művész irigy s hazug miatt,
Métely-érdek dícsér s a rossz virul, -
Óh ember-sors: megtartó jó s gonosz
Hazugság közt a lét miként fajul!

Plánta! S te honnan is jössz? Mik közül?
Még fáj a most nyílt seb, a hirtelen
Elszakadás! Amott a régi rossz -
S emitt az új: új s régi förtelem!

Kettő egyszerre! Fokról-fokra több
A rossz, mit látok, ám mindegyre szebb
A jó is. S mi a fő: az alkotás.
S a rossz kísérje csak, mint urat eb.

Még első hevülésem ég belül,
Az izzó, viszkető, első gyönyör,
S még ismeretlen láz, új születés
Belsőmben még fel-felkísértve tör.
Még új-magamban hol lelem helyem?
Kényszer fog, mint ki sárkányfészken ül;
Mennék le mélyre, mint kit még kísért,
S megint föl, hontalan, léttelenül.

Sem égben, sem földön még nem vagyok?
Csak egy fájás enyém még itt belül,
S enyém egy mondhatatlan árvaság -
Árvaság, hadd fogjalak hívemül;
Kit, e világon túl, fog két világ,
Egy sem, másik sem itten igazán,
Vajúdva-fájva kidacolt „egy”-em,
Örök-szép, szellem-hon: légy te hazám!

Élni, mint magason, szirtek között,
Villámok-lakta fényes fokokon,
Erős, vidám sasként, ki jól van így,
Viharokkal és felhőkkel rokon -
És fellegek közül olykor leszáll,
Víg és kemény szemmel szétnézve itt,
S tiprottakat emel: mert ki erős,
Vidám-jó, már példája is segít.

Hozz egészséget, hitet a beteg
Világnak hát, ki írsz! Hozz új hitet,
Hogy van célja a küzdelemnek itt,
S hogy nem tűnik nyom nélkül annyi tett;
Kit plánta-sorból (hidd) csoda emelt
Egy mindenható, gyors, vad tavaszon,
Hidd, ha szavamra jól hallgatsz, figyelsz:
Egy új világ üzenetét hozom.

KILENCEDIK ÉNEK

- amelyben a már ős-mondanivalóval és vizsgálódó ösztönnel érkezett Plánta a „gazdag” árvaságról az igazi sikerről, a valódi és hamis művészetről beszél; azonkívül az igazi bajokról, a részvétről, az örök természeti és emberi rendről, sajátmaga lényéről, és - mintegy sajátmagát igazolóan - a „csoda” mivoltáról nyilatkozik. Megállapítja, hogy mindennek felmérésére egy olyan ifjan a sorba lépett plánta-élet megközelítően sem elég.

Árva itt mind, ki szépre, nagyra tör,
S gazdag ily árvaság. Oly megrakott
Kincssel, hogy több se fér: hát árva, jó -
Így emiatt búsulni nincs okod.

S ha máshol is tán becsülés, siker:
Tegye fel a koszorút, aki kap.
Gazdag árvaságomtól be se fér
A siker ajtómon; kint tágasabb.

Kincsem: szabad emberségem. S van másik is,
Más árvaság, hol a lélek kinőtt
Az emberi mindenségből, mert oly igény
Fűti, hogy itt nincs, mi nyugtassa őt -
És nem nyugtatnák semmi régiók,
Mert olthatlan szomja a végtelen,
Melyért örök vágy tölti. - Más, mire
Célzok itt (és gyógyírja idelenn).

S más árvaság azé, ki alkot itt -
S leköpi; mélye, mint moslék, olyan,
Belseje torz civódástól gyötört,
Beteg a lelke és boldogtalan;
Szíve feldúlt, az embert kerüli,
S mert mást kerül, hát ők is kerül;
Lenne inkább vad egy pusztán - s műve?
Élete csőd, miből mű nem telik.

S más árvaság megint, ki csendben él,
Kit nem elégít ki sok semmiség,
Híg hólyagok gőz-álma: a siker,
Hiú dicsőség-pára, mint a lég;
Bambát bámító ünneplés: mikor
A felvonult hős mint bálvány mered
Emberen-túlit láttatni - s mi van:
Bolondított bolond, kergült sereg.

Ilyennél jobb a büszke árvaság,
Ilyen híveknél jobb, ha nincs híved;
Titkon születik minden, ami nagy,
Ott áll előtted csak: s már élheted;
Leplek mélyén bújik az alkotó,
Igaz művest üres ricsaj zavar, -
A cél: a mű, s nem diadalmenet,
S ha készen: már félreállni hamar!

S mily gyatra, gyarló tákolmány a mű
Ahhoz képest, hogy élő születik!
S ki zengi meg az azt hordó művészt,
Az asszonyt, s mi nagyobb csuda pedig,
Mint száz remek. Óh olyat remekelj,
Művész, mi él és maga is teremt!
- A teremtésben egy van, ki nagyobb
Ennél: maga a teremtői rend.

Teremtő láz! - hogy újra elkapott!
Csudák közt, hol lényed nőtt, született,
Csudák közt lépve nézem önmagam,
Mikor, miből s miként lett, ami lett.

Óh ha leírhatnám! Fogj még, erőm,
Jöttöm élménye, jöjj e napokig -
S mi bennem jelt hagyva, mint kőben a
Múlt: a teremtről árulkodik.

Két lélek hordoz: egy föld-mélyi, a
Zavaros, mélybe-húzó, ásatag
Növényi lélek, - a másik repül!
S a kettő közt viták, örök harag;
Egy közelebb, mert mélyből származom
(Közben a harc új s új állást cserél),
Szelídségre int a növényi bent -
S a földből szól bennem a szenvedély.

Viszályok, meg hasonlóság, harc, örök -
Mi rend, egység: legyen e mű nekem!
Fontos, mit a kettő együtt terem,
S ha mint vagy, műved önmagad legyen;
S magad tekintve itt természetül,
Mérjenek csak értők mérlegei,
A mérték: a *való* (ha hű kezed) -
S úgy műved *isteni*, mert *emberi*.

De minden múltó, az élet rövid,
S nem az baj, a gyarló ünnep kit ért
(Bár az is fut); De az, hogy kit szeretsz,
Az is megy, míg pályád időt kimért -
S közben egymásnak csak kis köz ha jut.
Léted főrészt mások közt töltve száll:
A lét rövid s mások közt megy az is,
S maradt csonkját elviszi a halál.

S mi marad is, gonddal, bajjal teli,
Betegséggel tán, min gond nem segít,
Sem részvét, ez a sápadt sápitó;
Óh részvét, hogyha már vagy, csúfra, itt,
Gyász-katona, kinek fegyvere sincs,
Míg a baj-horda nyugton dúl, nevet:
Részvét, magadtól oltsd ki magadat,
Ha *nézni* csak: szived meg nem reped!

S állati kint vad fagyban, éhben itt,
Növényét, mit szomj öl, hő-gyötrelem,
Zengő szárnyasokét, szárnyasokét -
(Nem csaló dalnok oly sok s hittelen,
Mint az embernél): Mert nagy a világ
És oly sokféle, hogy rossz nem lehet,
És kell a dal, mely - ha sok is, mi rossz -
Valónál itt gyönyörűbbet hitet.

TIZEDIK ÉNEK

- amelyben Plánta a jóság példaadó hatásáról beszél; arról, hogy a lélekben való rend, tisztaság - kivetítődve a valóságra - alapja lehet egy világ-harmóniának és békének. Van egy - végső - pont, ahol - minden tudományos megoldáson túl - számunkra csak egy marad: az ámulat szép gyönyöre.

Segíts hát, mint legyek jó, avval is,
Hogy magad jó vagy! Bölcs, hős türelem
Fogja a könnyen-gyúló szenvedélyt,
Mi bennünk itt megbúvó rossz elem, -
Segíts legyőzni, óh küzdjünk együtt
Magunk ellen, s ez út: magadon át
A békességhez, melyből majd együtt
Alkotunk mind egy nagy harmóniát,

S amelyen áll a Rend, mesterművünk;
Rend a dolgokban, bennünk - és amit
Látsz, s mely a lét bonyodalmai közt
Kristályformát teremt, eligazít,
És viszi - s olykor mint visszafelé -
Előre majd, az eonokon át,
Örök szabályok és törvény szerint,
Ember, bús és víg, nagy komédiád!

Így játszunk álommal s valóval itt,
Mint kit merész játék visz, képzelet,
Mesés plántát fakaszt lám itt, s kivel
Ítéletet mondat jó és rossz felett.
(Kell ehhez Plánta? - kérded. - Nem elég,
Mi jó volt eddig, elme, képzelés?)
Immár új kell, és van tán erre ok,
Mit eddig mondtak, úgy látszik, kevés:

Ezért a Plánta. (Most ő szól megint,
Hisz látjuk, mint tud, ha van alkalom:)
Valakit fölküldött az ősi mély,
Hogy új meglátás legyen itt soron;
Nem a régit elvetni; de, hogy ez
Is megszólaljon itt, a föld, a kert, -
Volt millió hős, de nem volt ilyen,
Emberré lett plánta nem szerepelt.

S nem hős-hiányban tett költője így,
Hogy új vershez új hős s téma legyen,
De mindig bölcsset, mint (tán) kiderül,
Nem mond oly sok, elhihetik nekem,
Hogy ahhoz még ne férne okosabb,
S mellette el ne kelne valami -
(Igyekszünk hát ketten állni a sort,
Mert jó, ha úgy jön, a szót váltani.)

S hogy is mondjam? (- Most Plántámé a szó),
Hogy jobban értsék? (Ám az értelem
Csudát nem magyaráz): ki költeményt
Vár, annak, mit mondtam, elég legyen.
De aki tudni még többet kíván,
Menjen a tudományhoz! Velem itt
Így történt... Mi jöhet: az ámulat
Szép gyönyöre, kiben még tart a hit.

Ám szóljak még az értelemhez is
(- Kit mely meggyőz itt, csak az értelem:) -
Mit tudja az, hogy itt minden csoda,
S nem kérdi, miért a zöld új levelen?
S hogy tavasszal itt minden kivirul,
Éppúgy csoda, mint hogy egy perc alatt
Kiszökken egy plánta a semmiből,
S virág, szín tölti - sőt ész, gondolat!

Ki szab annak határt, mi mint lehet
S hogy mire képes még a végtelen -
S nem csuda tán, hogy szólsz, gondolsz, akarsz,
Hogy vér szökken át millió eren?
S hogy az élet *van* - s *mi*? Csak ott akad
Szemed föl, s „képtelenség!” - mondja szád -
Hogy egy plánta mi lesz? Csoda! S: lehet?
S „csoda nincs”! - mondod. - A világ mi hát?!

Csoda, száz változás! Hisz változol
Magad is, sőt írásod visszahat
És magad-látni készitet; sok között
Mélyed nézve vizsgálod magadat.
S mi felbukkan sok töprengés során
- Visszásságoknak nyögve dolgait -,
Jobbá tesz. Kétes eredmény, siker?
Magad vagy, kit írásod alakít!

S ki nem született úgy, mint Plánta, én,
Csudául? És hány „csuda” únt, lapos?
Csudáról hallasz, mit sok balga hisz,
De az enyim más. Évre év tapos,
Míg jön ilyen! (Ezt nem hiszik viszont:
S azért volt jó - szólt még Plántám eként -,
Hogy írás közben meggyőztem magam,
Kit már alig hittem, mint tiszta tényt,

S már végeztünk, hiszem. Mert csuda; én,
Hogy így van: magam is csudálkozom,
S ki *nem* csudálkozik, hogy van: bolond.)
S ily voltomért hálás vagyok nagyon,
S ha múltam tán homály még nekem is,
S csak kétkedve kérdelem: mi is vagyok?
S már meggyőzve, küzdök - az Emberért,
És harcolok érte, ahogy tudok.

TIZENEGYEDIK ÉNEK

- amelyben az általános élet legfőbb kérdéseibe merülő Plánta az állandóan a levegőben lógó háborúk, faji gyűlölségek s a földi fejlődés egyenetlenségét veti föl; evvel kapcsolatban arról is szól, hogy nincsen csak „önmagáért való” költészet; mindenben gazdag témakört nyújt az ezerarcú élet és ember. A hivatások, foglalkozások sokféleségei közt mindenki megtalálja a maga körét. De néha az élet, gazdagságában, túltelik magával és valamilyen rejtelmes világ-unalom lép fel, melynek periódusai alkotják a világ-korszakokat, eonokat. Az egyetemes Mindenben a létezés öröme mellett valami különös bánat uralkodik, amely a zene, költészet leg-szebb példáit teremti meg. (Plánta szavaiba egyre észrevehetőbben valami különös búcsúzás-szerű melankólia vegyül...)

A dolgok gomolyognak, zajlanak,
Mindenben van kezdődés és határ;
Van, ki kihull dolga közt, s van, aki
Most kezdené - s gyász kong, hogy vége már;
Az eső szűnik, ha felleg elül,
Nap és éj megszabott rendben suhan;
Tett s pihenés rá felváltva van itt,
S csak az élet mindig önmaga: Van.

„Harcolok érte, míg vagyok s tudok” -
Visszhangzik még bennem Plántám szava
(S tompán kissé, mert ősz van és homály
S kilátszik a fák üres sudara);
„That time of year thou mayst in me behold
When yellow leaves” - mondhatná magyarul:
„Pár sárga lomb vagy egy se függ a fán,
Amielőtt jön a tél zordonul”.

Könyv nélkül tudja e palánta már
- Oly kedves neki - ezt a szöveget,
S már oly régen röppent el április,
Mint a föld ujjá- s Plántám született;
„Minden születés csuda” - aki tud
Nagyobbat, mondja, - s bár e csoda - tény:
Belőle senki s még minden lehet,
Forgathatod bárhogy: ez költemény.

Nincs költészet külön, s ki mélyre néz,
Annak költészet minden; a világ
Oly gazdag, hogy így vagy úgy nézheted:
Káprázatos dolgok nyílnak reád.
Nézd a valót - óh arcok, emberek! -
Ezt, azt figyeld, s nem telsz be még vele.
Minden lény izgalom: s a legvalóbb
Költészet a való költészete.

Kis Plánta, sokat nem kívántam én
Pályámon; tettem, ami kell, s teszem,
Mi hasznos, szép s épít s tenni való,
Álljak a jó sokak rendjeiben, -
S nincs, mire nincs szükség, tégy bármit is,

Valaki el kell hogy végezze, mit
Utálsz is tán: millió kéz sűrög,
S megleli mind a maga dolgait;
S a legalja munkában boldog is,
Csatorna-, utcaseprő fütyörész,
Napszám s robot rabja tán boldogabb,
Mint sok nagyúr. És az igazi rész
Az örömben nem az, hogy ki s mi itt
S mily gazdag; sőt, ott csak nő az igény,
Önkéntelen szerénység bölcsen int
Korlátjainkra - s megvan a szegény.

És szép a tett, a lét, e nagyszerű
Rend, alkotás, és gyönyörű a Föld
S a csillagok, pályák, erdők, vizek -
És hogy mi van, minden sok arcot ölt;
És szép, hogy van szerelem, gyűlölet,
Hogy feszültségben álljon a világ -
Melytől a vér tűz, az ideg acél,
Hogy az ember ne hagyja el magát.

És mindenek közt ezt választom én,
A tettet, mely nem csügg, nem fáradó,
S hogy mozgató legyek a Rendben itt,
Melynek célja, hiszem, valami jó;
S választom a szép fáradtságot is,
Mely olyan, mintha a nap alkonyul, -
Nap alkonyul gyönyörű fény után,
S bánat ül meg, lágyan, oktanul.

Mert a lét a legmélyén bánatos:
Futó, nem mély s nem tartós az öröm,
De a bánat mély, mély s benne elülsz,
S néha oly édesen fáj, hogyha jön;
És legszebb a dal, amely szomorú,
S a könnyes húr, amely a szívbe vág, -
Mintha a világ, hogy megszületett,
Bánkódna, úgy siratva önmagát.

Óh kedv futó szeszélye: van ez is,
S hol még mélyebb az árny: az unalom,
Mint a lét, magával túltelve már,
Magán át túlnéz, mint utált falon,
Egy más világ felé már: Mintha csak
A Nagy Világ-Malomban (folyton itt
Végeláthatlan mindig taposó)
Unná örök ismétlődéseit.

Ilyenkor jön a nagy elfáradás,
Mintha megállna a lét, az idő,
Köröskörül hült a víg zendülés,
Csillag nem gyúl, az ég vak temető.
Óh, mint lesz, ha a száz csillag-barom

Fellázad: mondván, tovább nem tapos? -
Ne félj, fényt kap a csillag-nyáj megint,
Ég az ős-láng, fõnn a csillag-soros.

TIZENKETTEDIK ÉNEK

- amelyben Plánta a válságos idõkben való méltó magatartásról, az életrõl és halálról nyilatkozik. Arról, hogy gyûlöli a háborút, de vannak idõk, amikor vállalni kell inkább, mint egy gyalázatos életet. Az életben sok a kikerülhetetlen, a szenvedés, a kegyetlenség; mindazáltal hálóját fejezi ki mégis mindenkivel és mindennel szemben, akitõl élete és munkája lehetõsége származik.

(Mint jó mûves állsz résen Plánta: még
Rendbe rakni létünknek dolgait
Száz eszme-kulccsal, mely nyit és bezár,
S hogy rendet hozz zord ügyeinkben itt -
Mintha csak rajtad múlna egy világ;
Hadd hatni, lelkem, hát ezt az erõt,
Míg el nem csorbul s - mely örök bajunk -
Meg nem rogyunk sok oldhatlan elõtt.)

És mily napokba jöttem, Plánta, itt!
Hogy bírhatod ki szívem, idegem;
Kizökkent az idõ - s hogy én vagyok,
Ki majd ezt helyre-tolja: jaj nekem!
Így mondta egy költõ a színpadon, -
És én is játszom: ám a szín ma más,
Nem pár alak játszik: s a tét a föld,
S az élet vagy halál, mi itt vitás.

Lenni vagy nem lenni: megint idéz
Szavam, míg a roppant játék feszül,
Túlterjed földön és tengereken
S ördög-pokol áll szövetségesül;
S mint csöpp esõvel kezdi vész, vihar,
S kis hadakkal kezdik nagy háborúk -
Nyomasztó viharkészülés gomolyg,
Mielõtt száz nyílt égcsatorna zúg.

Kínnal üzött rém, vész-borús szünet!
Csinált gyûlölség, még több számítás,
Faj-düh hatalma, hol több a haszon,
Frigy-társ, mely mind egymásnak vermet ás;
Népek lánc, aljasság-szövevény,
Emberség, hol az ember kimarad,
Egymásnak futó aknák, - s mi a vég?
Mindig az érdek és halál arat.

Álruhás érdek! Hányszor visszaélsz
A „becsület” névvel! Mi tette hív,
Szép kötelesség, melynek címe száz:

Hűség, hála, mit vall a férfiszív;
Hűség a földért, jókért s mindenért,

S bajt állni kész, ha a sors így forog,
Mint testvér, polgár, honfi, - tiszta hév,
Mit a rossz érdek szekerébe fog.

Van úgy, hogy nem térhetsz ki, menni kell,
Elved: béke s a fegyvert gyűlölöd, -
De emberhez méltóbb, ha sorba állsz
Szabadságért, jobbért, míg tart erőd;
Békéről szólni hol bűn, gyávaság;
Kin lánc, hóhér ült, könnyen nem feled,
Szent háborúk mögött is ott az ok,
(S hogy kell sokszor, jaj!) - sírj sorsunk felett.

Szent háború! Ha „szent” is, borzalom!
Kés húst hasít, ömölnek a belek,
Üvölt a „szent” gyilkos, vért ráz a jaj,
Megáll a szív, mindkét részen meleg, -
Özvegy nyög, gyermek sír, vár valakit
A „szent” háborúból. - Szent hogy lehet,
Hol ember embert öl?! Óh újszülött,
Hogy süssem le előtled szememet?!

Magunkhoz méltók oly ritkán vagyunk,
Legtöbbször mélyen önmagunk alatt.
Az ember túl vén, vagy túl fiatal,
Bolond, esetlen, hol áll, hol szalad.
Ha volna út, melyen eligazodj,
S látni, hol menj! Mi elkésérítő:
Mintha nem egy nap volna, ami van,
Népek fölött más és más az idő.

Hogy merre mennek itt-ott, nem tudod,
Egy feltündöklök s míg áll fényesen -
Más most kezd - s más: mintha egyszerre több
Idő volna együtt s történelem.
S ha egyfelé menne mind s valahol
Találkozna: Hiú vágy és öröm!
Egy emberségnyit lép előre egy,
Másik egy emberségnyit visszajön.

S melyikben vagy te? Itt magas remény,
Mihez jogod van, s ott a rettegés.
Váljék be bármely a kettő közül,
Azt kifejezni minden szó kevés.
Elme-csudák kora s vad rémeké!
Hogy mit reméljek, köt a bizalom
Az emberhez. Mily sok s nagy, mit elért -
S hogy mindezekhez méltó lesz, tudom.

Ha - sokban - más világban élek is:
Okom hálámra van több, mint elég;
Hogy éljek én, mit tesznek, köszönöm,
(- Ha tudnám, ki: jobban köszönve még -)
Ha ennem van, lakásom és ruhám,
S ki küzd itt, hogy éljek, a „szellemért”
(„Külön világ” alatt, mint ez körül,
Szavam vállalt *külön-több* tettet ért).

Mindenért hála köt! Apám, anyám,
Kiktől lettem, s ki tartott, felnevelt,
És legősibb anyám, óh Föld, te itt,
S emberiség, te óriási kert:
Vegye hálám mind-mind, adós vagyok,
S még köszöntöm a levegőt, vizet -
S e testet, mely éltet kívül-belül,
Szent gép! s míg ép: egészség, élvezet.

És ha megáll: mondják, ez a halál;
Valami megszűnt, terek és idők
S csodák-csodája. Mint ha lángra fújsz:
S nincs. Istennel bírkózott előbb -
S hült test-rakás már. Az Írás szerint
Porból lett, porrá lett; földdé, amit
- Míg itt járt - falt, hogy éljen, táp gyanánt,
S most anyja mellén hal, mit - élve - szítt.

Az élet: harc a tápért. - És mi van,
Az „aki bírja, marja”: a való.
A többi máz; magas cél, kultúra,
Mellyel vadnál több átkot hurcoló
Nemünk. - Több táp: s ebből több hatalom,
Vagyon, nagyság, siker! S a többi még -
Körítésül a roppant asztalon,
Mikkel töltözik az emberiség.

Ezért végül az örök háborúk:
A koncert, - az „olaj-, szén-, nyersanyag-
Harc” s lázütemű kereskedelem
Szövevénye, s érdek-kapocs, harag!
Tudományt sarkall a hadi-ipar,
Iparnak rabja a nagy tudomány;
Még több ölésre szánja pár gonosz -
S egy emberiség sír béke után.

TIZENHARMADIK ÉNEK

- amelyben Plánta a mélyülő időben mindjobban előrehaladva, megállapítja, hogy a Mindenségben minden azon-egy; a millió alak egy egyetemes istenség vetülete. Az alakok külön-külön megjelenése az egyetlen nagy csodába tartozik.

Mélyből kelve s ím megtartódva még,
S emelkedvén utad így folytatod,
Lépcsőnként fölfelé, tovább s tovább,
A dolgokat forgatva forgatott:
Mélyen az életben, ami alatt
Rázódva erre-arra sok között,
Hogy kész-magad légy, dolgozik a lét,
Plánta-időd sorban így vetkőzöd.

S mily rendben is s mint vagy, nem is tudod,
Hol a választó perc: az átmenet?
Mint ősz-időben, hogyha alkonyul,
Alig pillantsz s már beesteledett;
Az ifjúság, mint a nap délután,
Ott áll még hegyközel - s már lebukott -,
S az öregség hol kezdődött, mikor,
S az hogy tűnt el - felfogni nem tudod.

Rejtély - mondod. Hát rejtély a világ;
Nyugodj meg, hogy vannak rejtélyek is,
Jó ily korban. Gyermekek-zug melegebb,
Ha ott leskel buksi manó, hamis.
Ha az ősz-múlt antik világa fáj,
Azért, mert már istenek nincsenek,
Mikor nem tudhattad, mit rejt bokor,
Forrás, és hol, mely tündér incseleg. -

Eltűntek s velük a mese-világ,
Mint Plántám, - tűnt a tavasz-izgalom,
Legenda-kor, a csoda-születés,
Mely tán, hogy volt is, magamat csalom.
Mily szép is volt, sajtó-mély, vajúdó,
Kezdődő lét, görcsöktől meglepett,
Mikor mélyeiből, kis plánta még,
Új küzdelemre új lény született.

Emberi-plánta- s állati világ,
Bélyeget rá mind Egynek keze vés,
Magva-lénye, élet-gyökere: egy.
(S mi mindenben egy még: a szenvedés!)

Egy élet mind: s millió vetület,
De kit mind tükröz: egy a Valaki.
Millió néven hívd: az arc csak egy,
Egy - s millió: istennek arcai.

TIZENNEGYEDIK ÉNEK

- amelyben Plánta, átlátva az élet jó és rossz dolgait, mintha valamilyen leszámolást, végösszegezést végezne. Megállapítja, hogy az élet - minden látszólagos érthetlensége ellenére - végső fokon is nagyszerű egyensúlyban van, és egyes fejezeteit kiszakítva, az ember útja gazdag és tanulságokban felemelő. Megvallja, hogy sok mindent nem ismer még, de érdekes és érdemes volt végigfutnia rövid ideje alatt ezt a sokszínű pályát. Az ember útja a földön minden elképzelhetőnél érdekesebb, és amennyire a dolgokba behatolni tudott, nagyon izgalmas ez a játék, amelyik itt folyik ezen a bolygón: és ha még egyszer módja nyílna rá - és e világon minden lehetséges -, cselekvési színterül a Földet és társául az embert választaná megint. Hallatlanul érdekes epizódnak tekinti csak, ami volt, és várja - reméli - a folytatást. A hitet, hogy a földi életnek magasabb célja és értelme van (mert mindössze csak ennyi, ami itt van, értelmetlen és magyarázatra szoruló volna) - annyi sokszori rossz tapasztalat után sem tudná semmi belőle kiirtani. Ekkora szellemi erő és tehetség, véleménye szerint, nem adathatott az embernek ok nélkül, és - tán az egész világegyetemre kiterjedő, ösztönző példa gyanánt - a létnek az emberrel kozmikus céljai vannak, a folytonos fejlődés útján. A világ határtalan és végtelen, és szabad mezeje minden tettnek és akaratnak. Mi uralkodik benne: az önként vállalt világ-törvények vezette szabadság.

Avval kezdtem mindjárt az elején
(Bár elmondtam éppen elégszer itt,
De, hogy valljak magamról, még tudok
És még lehet, valami kényszerít):
Hogy összefogjam itt, mi volt - s velem
Visszapillantsak bátran, emberül,
S megjegyezsek egy s mást ahhoz, mi vitt,
S tanulságot is, mint rá sor kerül;
Hogy mint tégy, kérde, mi s hogy is legyen?
Magad sok rosszon átvervén (s vered), -
Haszon abból mi és tapasztalás,
Remény jövőkre s hű önismeret?
Egy kincs-halom a múlt, s mint belenyúlsz,
Életté lesz. Ha szemed visszanéz:
Sok volt, miről azt hitted, belehalsz,
S a rém megoldott, és tűnt az egész.
A dolgok mind megoldják magukat,
- S tán ha segítni vágysz, rontasz csupán -
Hullám hullámot visz: s hullám a baj,
Hagyd csak a bajt, sokszor segít magán.
De tenned mégis kell, mit tudsz s lehet -
S eggyé fogni még mindent - mielőtt - -
Mielőtt: - - mint mikor átnéz a szem
A tájon, míg lehull az esti rőt.
A tájon, mit fénysáv s már köd takar,
Csak a lélek hívja s egy furcsa szomj
Egy álomkép után, mi volt s nem is,
S egy új- s nem-ismertért szőtt vágy, iszony;
Mit képzelés épít a semmiből,
S csak fejlőd, foszló érzelemben ég -
Óh ki ne vágyott volna oda, hol
Nem jártak: a legszebb nincs-is-vidék!

Ölelve tartott itten a világ,
Vendégül az ember befogadott,
S társául, hogy mindenben elkísér,
S annyit se várt, hogy azt mondd: jónapot;
Testvérként nézett és szívébe zárt,
S vállaltad is te minden dolgait,
Néped e nép itt s hazája hazád,
S célod volt, mi nagy benne s küzdve vitt.

A mélyből jöttem: már únt volt a köd,
Felelőtlen játék, lázas homály -
S a föld tart már - nem mint kit rejtek óv -
S az ember. Kellett, hogy más létbe szállj
(Mint láttuk itt); óh plánták, titkosan
Kert-védte mélyek, zárt, szűk, füllt család;
Feszült láz, sors felvitt az emberig,
És már az ember-sors, mi várt reád.

Nyugtató mély után mindaz, mit úgy
Hívnak: „szolgálat” - játékot cserélt!
Ösztön s erők forgása vitt előbb,
S nem éltél, benned a természet élt;
Neki is tartoztál, s hogy ide vitt
Sorsod, tudtad, másképp kell ezután,
Mint társ működtél társaid között,
Az emberrel vállalj részt, más csatán.

Óh sok, mit örököltem, ősi múlt,
S mi közelebb, sok fájdalom, viszály,
(- Még hadd szövöm be, ide tartozik) -
S ha ugrál is szóm s elmondani fáj:
Ferdesség, balgaság, (- s mi itt kísért
Még plánta-múltból -) vad, rendszertelen,
Mit jelzek itt csak, mert rángat időm,
Komédiák, bűn, vád: történelem.

És mennyi minden, mit vállaltam itt,
Ember! sokszor csak lehajtom fejem
S már esküdnék: nem csinálom tovább,
Ha nem tudnám, hogy a harc végtelen, -
(S oly határtalanul szép még az is)
S úgy van sokszor, hogy már nincsen remény,
S ha úgy van, hogy már megadom magam,
Utamba áll s únszol valaki: Én!

Mert őrlő harc kezdődött már, mikor
Ösünkre a bőszen isten átka ült,
(Dícséretére mondva: a dicső
Szolga-sorsot isten-kegyért se tűrt) -
S megátkozta az Úr, mert nem tudott
A Tudás fájáról lemondani,
Hogy robottal keresse kenyerét, -
Azóta vannak kenyér-gondjai.

S a „több tudás” megérte-e? (Miért
Egy hős megégett később, a konok,
S egy másik hősin szenvedett azért,
Hogy a Föld forog-e vagy nem forog?
Sőt volt egy nagy pap is, ki hitte, hogy
„Forog”, míg a legfőbb trónra nem ült:
S attól fogva már nem forgott a Föld,
Sőt megátkozta, min előbb hevült.)

Mert nem hős itt mindenki, emberem,
S az isten tudja, hogy miért mi van -
(S a „Szent Inkvizíció”: ki résen állt,
Hogy ne kételkedjék a boldogtalan,
És üdvösségét elveszítse így, -
És segített a „jó”, mint lehetett,
Hogy tisztán jusson égbe. S volt, aki
Visszavonta a vad téziseket.)

Hogy rólad is essék szó: Jól tudod,
Hol a helyed, sőt túltettél azon,
Mit tenni kell, s nem vádolhatni, hogy
Érdek cibált volna avagy haszon.
(Hogy félre ne értsük egymást: ki itt
Szól: a költő - majd a Plánta megint -;
Már én se tudom, összekeverem,
Hogy melyik ki - a tény vigyázni int!

Mert kezdetétől kényes volt e pont,
Hogy ki beszél, s minden kis árnyalat
Fontos, hogy a kettő közül ki szól,
Plántám gondolom-e ez s az alatt,
Vagy magamat? - Kár is volt kezdeni
Ilyesmit, ha nincs rá különös ok:
Bár újabban minden csudát megért
Az olvasó, s hol nem: hallgatni fog. -

Mert földolog műveltnek látszani,
Hol nem értünk bármit: mint a sznobok,
Kik, hogy ne „értsék”, nem írhat szöveget,
Sőt a legérthetőbb nekik, ki csak makog;
S ha Plántám s magam összekeverem,
Még csak jó ez: így leszek „korszerű”,
És így lesz, hogy még „modern” is leszek -
S versem nem ledarált rím, „ó-szerű”.)

S hogy kikerültem az okoskodás
Zűrzéből, versem tovább folytatom -
(S hogy ezt melyik mondja, Plántám vagy én,
Legyen talányos, mint e csillagon
Minden: érthetetlen, vad és csodás
Őrülmény-álom-szerű, én sem tudom,
Vidám, rettenetes, rossz, nagyszerű:
Volt - vagy van? - Még itt vagyok az úton.)

Utam nagyrészen túl: hogy mint s mi volt,
Nem tudnék adni róla számadást;
Szülőtanyámból forgószél kiveret,
Azóta mind várok, s mindegyre mást,
Mint mi volt: s csüggök száz ígéreten -
S egyre mélyebb, sűrűbb a szövevény,
Melybe jutok s jutottam, - s mint vagyok,
Tudhatja, ki akarja, de nem én.

Csodálatos világ! tán „isteni” -
Mondhatnám, ha nem volna annyi rossz
Még itt - mi nem éppen szükségszerű,
Mit magára az ember maga hoz -
S legfeljebb ősi mélyről hozta ezt,
De ösztön-fék gyanánt nyerte az ész. -
(S mi legfőbb rossz itten: a háború,
Mit - higyjük - jobb belátás elemészt.)

Mert hatalmas az ember: s rá mi vár?
Az út határtalan és végtelen,
Csak megtagadja rosszabb önmagát,
Mitől élete átok, gyötrelme, -
De haladunk nagy kerülők között,
S így merek én jósolni itt nagyot,
Csak meggyűlölje a rosszat, mi még
(Mindenen túl is) ott van benne, ott!

A rossz szétválaszt, a jó összetart, -
Embertől a távol csillagokig
Ez az erő, mely mindent egybefűz
- Hogy szét ne essen mind - s uralkodik.
Ezért legfőbb törvény a szeretet,
Ezért a legrosszabb a gyűlölet -
S akkor érik meg az ember, mikor
Egyetértés lesz úr a föld felett.

A közös-egy emberiség tudat -
(Ésszel is alig érni fel, alig!)
De én, kis plánta, mélyről, itt vagyok,
Idáig értem lám, az Emberig.
S mindent elérünk, mit csak akarunk,
Nemünk - egy perc! - s csillagokban lakik.
Óh ember, kis nekirugaszkodás -
S mi legmesszibb: elérsz már - magadig!

Mikor az ember maga birtoka,
Hatalmában szenvedély, akarat -
S úr önmagán. Hidd, ez a legnagyobb
Győzelem: mit ki önmagán arat!
Az ember minden rosszra hajlamos
Még legbelül. Kell példa és tanács,
S ha nincs méltó: kövekből kelt olyant
Mindenható Kéz, hogy okulva láss.

Mint engem - kis Plánta, a legkisebb -
Keltett, hogy jó utat mutassak itt,
Hogy az Írás beteljen, mely szerint
Ha nincs igaz: gyarló rög kél, tanít.
Így tett csudát egy Nagy, nem magamért,
Emelve, ki oly mélyen született:
Emelve, - ám benn nagy *akarat* is,
S mit bárki még érdemül is vehet.

Ember, ki tegnap még porban hevert,
Sárban, vérfertőben dült, öldökölt,
Elmédek (mint nekem kert, plánta volt)
Lassan-lassan fojtó, szűk lesz a Föld.
Új körödnön túl is - nagymesszi majd -
Szeretném, ha mi itt van, értenéd. -
Ki lelkesedsz még nagy, jó, szép iránt,
Úgy vedd ezt, mint rólunk írt szép mesét.

UTÓHANG

Mindebben sok az álom, s ami volt,
Egy viruló tavaszból jön elő,
Mint hihetetlen emlék és rege,
Szívemet vággyal s búval terhelő.
Megsápadt a sok tündér-látomás,
Lelkem e képen elfúltan mereng,
Megőszült a hajdani Plánta is,
Őszi szelek árján dültan kereng.

Szívszakasztó búcsúk közt, óh repül
Minden! Itt még hoz, ott visz, elszakaszt,
S lépsz emlékektől tarka vén úton,
Mosolygva, fájva hívsz volt őszt, tavaszt -
A ködben ott száll még, int valami
Vagy valaki: s már ott, hol a csudák!
És szólsz, csöndben tűnődve az úton,
Volt vagy sosem volt egy plánta-virág - -